

ناسمان د شارستانيه تا عيراقا كهفندا

عبدالله سگفان احمد^{1*} و عزيز محمد عزيز الزبياري²

¹ پشكا ميژوو، كوليژا زانستين مروڤايه تي، زانكويًا زاخو، هيري مي كوردستان- عيراق.

² پشكا شينواران، كوليژا ناداب، زانكويًا سه لاهه ددين- هولير، هيري مي كوردستان- عيراق.

و مرگرتن: 2025/08 پسه ندرن: 2025/10 به لافكرن: 2026/03 <https://doi.org/10.26436/hjuoz.2026.14.1.1706>

پوخته:

فهكولينين ل دور شارستانيه تا عيراقا كهفن، گرنگيه كا تايهت هه بوو، ژبه ر كو خودان پيگه هه كي بلنده د جيهانا كهفندا. بو نيكه م جار نفيسين، چاندن، هزروربيرين نايين و سيسته مي ديموكراسيا ده ستينكي ل عيراقا كهفن پيدا بوو. هتد. چانددين كه لتورين پيش ديروكي پيدا بوون. بوونه نه گه ر گه شه بوونا شارستانيه تا نه وي. عيراقين كهفن و مكو دوله ت و سيسته مي دوله تي به ري خو دايه دياردين گه ر دووني، ژبه ر كو ژيانا مروڤي ده ستينكي پر بوو ژ مه ترسي و كار ه ساتين سروشتي. مروڤ ژبو ماويه كي دريژ ژيا، د نه وي ماويه دا هولدا زيده ر و چار نفيسي خو بزانيت. تيگه هشتا نه وي كيمبوو، تيبينين نه وي ل سه ر تشين دهور به ر بوون. ل دويف باوه ر بيا نه وي بو نه ورين سه ير هه بوون. نه وي بوونه وره بوونه نه گه ري نه خوشي، برسبوون، ترس بيان مرني. ژ ترسا مرني و رويدانين مه تر سيدار نه وي په نا بر به ر ب دلوقان بيا خوداوندان، دا كو رازبوونا نه وان بده ستخوڤه بينيت. د هزروربيرين عيراقين كهفندا، ناسمان بيا و گرنگيه كا مه زن هه بوو، ژبه ر كو جهي ناكنجبوونا خوداوندان كارتيكه ر بوو، هيمايي بلندين بوو، ناقه ندا گه له ك چالاكيان بوو، راسته خو ب خوداوندانه گريدي بوو. گوهداريكرن ب بريارين خوداوندان ناسمان دبته نه گه ري پيدا بوونا خير و به ر مه تي، د هه مان دم دا نه پيگريكرن ب بريارين نه وان دبته نه گه ري سزادانا نه وان، ژبه ر كو زيده ري گه له ك به ختره شيان و نه گه ري پيدا بوونا ترس و مرن ويرانبوونيه. نه فسانه ين سومه ر بيا و نه كه ديان گريدي چانددين بابه تان بوون، و مكو ريخستنا گه ر دووني، ژدايكبوونا خوداوندان، كه رب و هه ژيكرن، هه فركيا خوداوندان، پلانين نه وان، پيروزي و نه فره تيان. سه مره اي نه وي چاندني باس ل نه فسانه ين پشتي مرني، دگه ل داستان و كاري پالوه انان دكهن. د نه فسانه يا نافر اندنا بابلي، داستانا گلگاميش و چيروكا توفاني، خوداوندان ناسمان روله ك مه زن هه بوو، تايهت خوداوندان نانو، ژبه ر پيگه هه نه وي د ده روني ناكنجين عيراقا كهفندا.

په يقين سه ره كي: ناسمان، خوداوندان نانو، نه فسانه، عيراقين كهفن، هزروربير.

پيشه كي

هزري بخوڤه گرتين و ره فترين مروڤان ديار دكه ت و دابونه رين نه وان ريكدن تخيت. فهكولينين ل دور هزروربيرين ناييني، بنه مايه كي گرنه گه ژبو تيگه هشتن ژ ديروكا شارستانيه تا مروڤايه تي. هه روه سان پشته فانه ك بوو، ژبو گه له ك ژ به ره مه تين نه وان بين شارستاني، و مكو ياسا، ويژه، زانست، بيناسازي و هونه ر. ناكنجين عيراقا كهفن باوه ري ب هه بوونا هه رماريه كا مه زن ژ خوداوندان هه بوو، كو كاروبارين گه ر دووني و مروڤي ل سه ر نه ردي ريكدن يخن. نه وي چنده بوو نه گه ر، هنده ك خوداوندان ب باشتر بزائين ژ خوداوندان دي. هنده كا گرنگيه كا مه زن هه بوو، به روقاژي هنده كين دي تاراديه كي گرنگيا نه وان كيمبوو.

نه ف فهكولينه ل زي ر ناقونيشاني "ناسمان د شارستانيه تا عيراقا كهفندا" هاتييه نه جامدان، ژبه ر كو ناسمان مزاره كا گرنگيوو، و ميشكي مروڤين ده ستينكي سه رقالكريه، نه گه ري هه ليزارتنا بابيه تي ژبو سي خالان د زفريت. نيك، نايين و هزروربيرين ناييني نه گه ر و پشته فانه كي مه زن بوو ژبو پيدا بوون و ده ركه فتن شارستانيه تا عيراقا كهفن. دوو خوداوندان عيراقا كهفن، كارتيك رنه كا مه زن ل سه ر ده روني ناكنجين كهفن هه بوو. خالا سي دياردن سروشتي و مكو ناسمان، ميشكي

فهكولين ل دور ديروكا شارستانيه تان، نيك ژ بابيه تين گرنگين، كو به رده وم د سه رده مين جيواز دا ميشكي فهكوله ران سه رقالكريه، ژبه ر كو شارستانيه ت پيدفي ب هوربينكرن و تيبينين فهكوله ران هه يه. هه روه سان خواندقانتين ديروكا شارستانيه تين كهفن، دقيت مفاي ژ نه ر مونين مروڤي بكه ت و هه ولا زينديبوونا نه وي بكه ت. ژبه ر كو شارستانيه ت ناوينه يه كه ب ريكا نه وي ناوينه ي نه م دشين ل سه ر نه ينين ژيانا مروڤين كهفن هه لبين و هه ران نه وان ده رباره ي سروشت و دياردين گه ر دووني بزائين. نه م نه شين د مروڤين كهفن بگه هين هه تا كو نه م فهكولين د ده رباره ي ژيانا نه وان نه جام نده ين. شارستانيه تا عيراق كهفن، نيك ژ شارستانيه تين ره سه ن بوون ل روژه لاتا نزيك، كو هه ران مروڤان ده وله مند كريبه ب چانددين ده سكه فتن د بوارين جودا ين ژياندا. هه روه سان نايين نيك ژ نه وان هوكارين پيشچاقبوو، كو كاريگه ري ل سه ر شارستانيه تا دولا دوورباران كرى، نه م نه شين د شارستانيه تا كه كي بگه هين بي كو نه م ناييني نه وان تيبگه هين، ژبه ر كو نايين نه وي جهيه ين كو چالاكيين مروڤي بين گيانى و

*فهكوله ري به ر پرس.

کهلتورین پښ دیرۆکی پهیدابوون، ههمو د بنهرندا و هکو ئیکبوون. ئامیرین ئهوان ژ کهفران دهاتنه دروستکر ل سهردهمین چهرخی بهریی کهفن" چهرخی بهریی کهفن، ئه سهردهمه دابهش دبیت ژبو سیئ سهردهمان و هکو خوارئ، ناقهراسهت و سهری کو نیزیکی "1,750,000" سالان یان ژ نهف ملیون سالان بهری نها تا دهه هزار سال پښ زاینی دوماهییک دهیت. هندهک جارن ژ کانزایی "مسی" دهاتنه دروستکر سهردهمین چهرخی کانزایی نیزیکی "5000 تا 4000 سالان پښ زاینی". (علی، 1977، 23-29)، ههروهسان کشتوکال کارئ سهرمی بی ژبانا ئهوان بوو. لایئ ئابوری قه، ئاقدیری و بکار هینانا کهنالان ب شیومیهکی مهزن پهیدابوو. ئه چهنده بو ئهگهرئ زیدهبوونا ئاکنجیبوونی. گوند بهر قه هبوون، باژیر پهیدابوون، گهلهک تشتین نوی دیوارئ روشهنبیریدا پهیدابوون، ههروهسان نفیسین داهینان. ئارمانجا ئهوی یا سهرمی تومارکر و ب ساناهی ئیخستنا ئامارین ئالوز بوو، بهلی پاشان بو ئامرازهک ژبو ئافراندنا ویزهیی. ههروهسان هونهرهکی گهلهک جوان ئافراند. ئهف ههمو هوکاره بوونه ئهگهر عیراقین کهفن ریکین تابهت قهیدیتین ژبو چارمهسرین گهردوونی، ژبهر ئهوی چهنده، هزارا ئهوان دهربارهی گهردوونی د ئهوی قوناغیدا گهشکرهیی. ژبهر کو ئهوان و هکو دولهت بهرئ خو دایه گهردوونی لئ نه و هکو دولهتهکا د سهردهمین دیرۆکیدا. (فرانکفورت، 1980، 149-150).

د هزروبرین عیراقین کهفندا ئاسمانی بها و گرنگیهکا مهزن ههبوو، ژبهر کو جهی ئاکنجیبوونا خوداوهندنین کارتیکر بوو. ههروهسان هیمایی بلندیوونئ بوو و ئاقدندا گهلهک چالاکییان بوو، کو راستهوخو ب خوداوهندانقه گریدای بوو. ههروهسان نوینهراتییا هیز و شیان و نهری دکهت. (نعمه، 1994، 32)، ل دویف باومریا عیراقین کهفن گوهداریکر ب بریارین خوداوهندنین ئاسمانان دبیته ئهگهرئ پهیدابوونا خیر و بهرمهکتی، د ههمان دهمدا نه پښگیریکر ب بریارین خوداوهندنین ئاسمانان دبیته ئهگهرئ سزادانا ئهوان، ژبهر کو ژیدهرئ گهلهک بهخترمشییان و ئهگهرئ پهیدابوونا ترس و مرن ویرانبووئیه. ب ئهوی شیوهی ئاسمان ئامازیه بو بهرزی و بلندیوونا خوداوهندان و جهی ئاکنجیبوونا ئهوان. د ئهفسانهین دولا دووربیاراندا ئامازه ب پیکقه گریدانا ئاسمان و جهی بلند یئ خوداوهندان دکهت. دناف ئهوان ئهفسانهین سؤمهرییان دا "سؤمهری بهری هزارا چارئ پښ زاینی ل دولا دووربیارا خوارئ دهرکهفتین، تا نها جهی ئهوان نهدیاره. دگهل خهلیک رسهنئ ئهوی دهقهرئ "فورانتین دهستیکی" ل باشوورئ دولا دووربیاران تیکهلیوون و شییان چهندين باژیران ئافا بکهن و هکو وهرکا، ئهردوو "دکهفتیه نزییک کهنارئ رووبارئ فورات و بیست و پښچ کیلومهران ل باشوورئ روژناقایی باژیرئ ئوره". (مکاو، 1952، 86)، و دگهل هندهک باژیرین دی. سؤمهری ئیکهه ملةت بوون نفیسین ل دولا دووربیاران داهینان. زمانئ ئهوان جیواز بوو ژ زمانئ جهزیری "سامی". ههروهسان د بواری زانست و یاسایی دا بهشداریهکا بهرفرهه د شارستانیهتی دا کرهیه" (کریم، 1993، 16-17). باس ل شانازییا خوداوهند "ئینلیل Enlil" خوداوهندئ کهش و ههوی، دکهت ل سهر گهردوونی، دهما دبیزت "سهرسامی و بلندیوونا ئهوی پشتی ئاسمانی دهیت. سیهرا ئهوی ل سهر ههمو وهلاتان بهلاقدبیت و بلنداهیا ئهوی دکههیته دلئ ئاسمانی". (معدی، 2012، 17).

مرۆقین کهفن بخوفه سهرقالکرهیه و چهندين سههبول و هیمما بکارهیناینه ژبو شروفهکرنا ئاسمانی و ئهوی چهنده بوویه ئهگهرئ پهیدابوونا هزر و دبیتین جودا سهبارت ئاسمانی. گرنگییا بابهتی قهکولینی دیارکرنا رولئ ئاسمانی د هزروبرین و ئهفسانهین عیراقین کهفندا یه، ژبهر کو ئاسمان ئیک ژهوان دیاردین سروشتی نه، و رولهکی مهزن ههجوو د روودانین سروشتی دا. ژبهر ئهوی چهنده ئارمانجا قهکولینی دیارکرنا ئاسمان و رولئ ئاسمانی یه. ژبو ئهفی قهکولینی، ریتیازا شلوقهکار و بهراوردکاری هاتییه پهیرهوکر ل سهر بنهمایئ شلوقهکاری بهراوردکاری هندهک تیکستین نفیسینی بو پشتهفانییا قهکولینی بکارهینایه. ئهوا ئاستهنگین کهتینه د ریکا قهکولینی دا، نهبوونا چ قهکولینان ب زمانئ کوردی، تابهت ل دور ئاسمان دشارستابیهتا عیراقا کهفندا. ههروهسان پرائییا ژیدهرین پښقی ب بابهتی قهکولینی قه، ب زمانئ ئینگلیزی و عهرمی بوون، ئهف چهنده ژبو بو ئهگهر ماوهیهکی دریز قهکیشا همتا هاتییه وهرگیران ژبو زمانئ کوردی. بهلی چ کارهک دویر نینه ژ ئاستهنگین دکهفته د ریکا تهمام بوئیدا، ب هاریکاریا خودایی مهزن مه شییا ب سهر ههمو ئاستهنگان زال بین. قهکولین پښههیت ژ پښهکی و دوو پشکان، پاشان ئهجام و لیستا ژیدهران. پشکا ئیکئ ب نافو نیشانین "ئاسمان و خوداوهننئ ئهوی د هزروبرین عیراقین کهفندا" ههروهسان پشکا دووی باس ل "زارافی نهفسانه و ئاسمان د نهفسانهین عیراقا کهفندا" هاتییه کرن. و هکو نهفسانهیا ئافراندنا بابلی و داستانا گلگامیش و چیرۆکا توفانی. پاشان ئهجامین کو قهکولینی ب دهست ئیخستین هاتیینه دیارکر، ژبو ئهفی قهکولینی مه پشت بهستن ل سهر کومهکا ژیدهرین زانستی و شوینواری کرهیه، کو ههمو ئهوی تیکستین بزماری پهیومندی ب ویزیا کهفتا عیراقا کهفن قه ههجوو. کو ئهوی ژیدره پښکههیت ژ تیکستن عهرمی و وهرگیری، ژبلی ژیدهرین بیانی کو بنهمایئ ئهفی قهکولینی بوون. و هکو بهرتوکا "الوح السومر" یا سامویل نوح کریم، کو ژ لایئ طه باقری قه هاتبوو وهرگیران بو زمانئ عهرمی. ههروهسان بهرتوکا رینی لابات "المعتقدات الدينية في بلاد وادي الرافدين" ژ وهرگیران ئهلبیزت ئهونا و ولید ئهلبادر. ههروهسان بهرتوکا طه باقر ب نافونیشانین "مقدمة في ادب العراق القديم" ههروهسان مه پشت بهستن ل سهر ئهوان بهرتوکین گریدایی نهفسانهین عیراقا کهفن کرهیه. ژبلی ئهوی چهنده ژبو ئهفی قهکولینی مه پشت بهستن ل سهر چهندين نامهین ماستهر و دکتورائ کرهینه، دگهل گوڤار و قهکولینین گریدای بابهتی ئهفی قهکولینی.

1. ئاسمان د شارستانیهتا عیراقا کهفندا

1.1. ئاسمان د هزروبرین عیراقین کهفندا.

پشتی دهریازبوونا هزاران سالان ب سهر هاتنا مرۆقان بو ئیکهه جار ل دولا دووربیاران" هاتنا مرۆقان بو ئیکهه جار ل دویف ههلیکولینین شوینواری دیار بوو مرۆف ل سهردهمین بهریی کهفن ل شکهفت و دهقهرین چبایی و نزییک ژیدهرین ئافی ژریانه. پاشاموهین مرۆفی د قوناغین دهستیکی دا دیار نهبوویه، کههقترین شوینوار دزفریت ژبو بهرده بهلهکا نزییک چهچهمال ل پاریزگهها سلیمانئ دیرۆکا ئهوی بو نیزیکی "100" تا "60" سالان دزفریت، ههروهسان ل شکهفتا هزار میرد ل باژیرئ سلیمانئ و شکهفتا شاندهمر ل پاریزگهها ههولیرئ". (سلیمان، 1993، 87-88)، د ئهوی ماوهیدا گهلهک

دهسته‌لوات و هرگرتی، تیگه‌هشت نهو هیزا ناسمانییه. (فرانکفورت، 1980، 161)، ژبهر نئوی چهندی د نیک ژ ههلبه‌ستین سۆمهرییان دا خوداوند " نهنکی " خوداوند نهنکی، پهیقا " EN " ب زمانئ سۆمهری دهیت ب رامانا " سردار " بهرامبهر نئوی د زمانئ نهنکی دا پهیقا " belu " دهیت. و پهیقا " KI " ب زمانئ سۆمهری دهیت " نهرد " بهرامبهر نئوی د زمانئ نهنکی دا " erstu " ب لیکدانا نئوی پهیقا نهنکی نانکو سرداری نهردی " سید الارض ". ههروهسان نهنکییان ژی دگوتی " نهنیا 2 BAHAR " دهیت رامانا مالا ئافی، ژبهر نئوی چهندی خوداوند نهنیا چاقدیریا ریخستنا ئافی دکر و ب سهروهی ئافا ژیر نهردی دهات هژمارتین. (الجنابی، 2007، 4)، پهسنا خو دکمت و دخوازیت دارا نئوی بگه‌هینه بلندا هییا ناسمانان. نهو چهنده ژی نیشانا بهزی و بلندبوونا ناسمانی یه د دهرونی ئانجینین دولا دووربیاراندا. ههروهسان هندهک ههلبه‌ست ب شیوازی خوزییان هاتینه فه‌هاندن ل سهر زمانئ خوداوند نهنکی، نهو ههلبه‌سته دهرابه‌ی وه‌لاتئ سۆمهرییه، کو دخوازیت دارا نئوی وه‌لاتئ بگه‌هینه بلندا هییا ناسمانی و مهن‌ناهییا نئوی ژی بگه‌هینه ناسمانی. دهما دبیزت " خوزی دارا ته بگه‌هینه بلندا هییا ناسمانی و مهن‌ناهی و هیزا ته‌ژی بگه‌هینه ناسمانی. (قاشا، 2011، 45)، ل دۆر بها و گرنگییا ناسمانی ل دولا دووربیاران، د ههلبه‌سته‌کی دا دانوستاندن دنایه‌را به‌ندمیکی " کویله " و خۆدانی نئوی دا پهنده‌یک ب شیوه‌یی پرسیری دهیت‌ه‌کرن، ب نئوی پرسیری بها و گرنگییا ناسمانی ل دولا دووربیاران دیاردبیت دهما دبیزت " ما کهسهک ههیه به‌ژنا خو مهن‌نکرییه و خو گه‌هاندییه ناسمانی ب دهستین خو ". (قاشا، 2008، 130)، پرانییا نهنسانه‌ین عیرا قا کهفن ب مژارین نافراندنا گهردونی فه مژوبلیونه. (الشرقاوی، 2004، 315)، نافراندنا ناسمانی ژی بهسهک بوویه ژ پیقاژویا نافراندنا گهردونی نهورا کو نهنسانه ل سهر ئاقتین. ههروهسان فه‌کۆلینین ل دۆر ریخستنا گهردونی ل بهر رۆناهییا نفیسینین کهفتین سۆمهرییان و بابلییان. نهو ژیدهرین باس ل ناسمان و گهردونی دکهن جودا هییه‌کا کهسایه‌تین خوداوندان ههیه، ژبهر نئوی چهندی د ههر ژیدهره‌کی دا نهره‌هینییهک هه‌بوول دۆر پرسا نافراندنا ناسمان و گهردونی د نهورا نهنسانه‌ین باس لئ هاتینه‌ه‌کرن. سه‌هرای کو دهنگییا نهورا ل دۆر پرسا دروستبوونا ناسمانی، به‌لئ دناخۆیا خۆدا بوچوونین جودا هه‌بوون سه‌باره‌ت دروستکرن و ناسنامه‌یا نافرینه‌ری ناسمانی. به‌ری نهو نهنسانه باس ل دروستکرن ناسمانی و نافرینه‌ری بکمت ئامازه ب نئوی رهوشئ دکهن به‌ری دروستبوونا گهردونی ناسمان هه‌بوو. به‌لئ د چیرۆکا نافراندنا بابلیدا هاتیه باسکرن "دهمئ کو ل بلندا هیی ناسمان نه‌هاتبوو ناقکرن، ههروهسان ل خوارئ ژی هیشتا باس ل نهردی نه‌هاتبوو کرن. (Mackenzie, 1915, 13)، ب نئوی شیوه‌ی دیاردبیت گهردوون و ناسمان نه‌بوون، پاشان دهست ب دروستبوونا نهورا هاتیه کرن. ههروهسان د پهنسه‌کییا داستانا گلگامیشیدا ئامازه ب نئوی چهندی دکمت، نهرد و ناسمان نیک بارسته‌نه و مکو نیکم پینگافا پرسه‌یا دروستبوونئ ژ نیکجودابوونه "د نهورا سالاندان د نهورا سالین گه‌له‌ک کهفتندا ده‌مئ کو بلندا هی نانکو ناسمان هاتیه جوداکرن ژ نزماتیئ ". (بوتیرو، 1990، 266)، ب نئوی شیوه‌ی دیاردبیت ناسمان و نهرد د ماوه‌یکیدا نیزیکی ئیکبون. (Kuiper, 2011, 169).

هزروبیرین سۆمهرییان یین گریدای ب پینکه‌اتا گهردونی فه، بو چوونین نهورا و مکه‌ه‌قبوون ل دۆر به‌مایئ هه‌بوونئ. د تیکستین سۆمهرییان دا ناسمان هاتیه نافراندن ژ ئافا دهریا یا بی دومه‌یک " نامو Nammu " الازیة ". ههروهسان ب نهردی فه گریدابیوو و ژلایئ خوداوند ئینلیل فه هاتیه ژیکجوداکرن. (علی، 1996، 194-195)، ههروهسان بهسهک ژ نهنسانه‌ین سۆمهرییان دگهل نهورا روودانا دگونجین نهورا د سه‌روونین ئابینیدا هاتینه باسکرن. ناماژئ ب رولئ خوداوند ئینلیل دکهن د نافراندنا ناسمان و نهردیدا و دبیزت " یا ئینلیل دهما ته ناسمان و نهرد نافراندن ". (الطعان، 1981، 77)، به‌رۆقاژی نئوی تیکستی، بو چوونه‌کا دی هه‌بوو دهما دبیزت خوداوند " نانۆ بابئ خوداوند ئینلیل ناسمان نافراند. (الشواف، 1997، 56)، ههروهسان د تیکسته‌کیدا هاتیه خوداوند " شه‌مه‌ش BABBAR/UTU " کو خوداوندئ رۆژییه " عبدالرحمن، 1975، 13)، نافرینه‌ری ناسمانان و نهردییه. ههر و مکو هاتی " نه‌ی شه‌مه‌ش خوداوندئ ناسمان و نهردی ب چاقتی ته بی رۆناهی ههر تشت دهیته دبیتن ل جیهانی! نه‌ی رۆژ تو دشئ مرییان فه‌گهرینه‌ری ژیانئ و نیخسیرا ژ زنجیرا ئازاد به‌کی. نه‌ی شه‌مه‌ش نافرینه‌ری ههر تشتئ ل ناسمان و نهردی. ههر ل دۆر نئوی چهندی تیکسته‌ک ل دۆر پرسا نافراندنا ناسمانی دزقریت بو سه‌رده‌مئ شاه " سه‌رجونی ئاشووری 772 - 705 پ. ز. " خوداوند " نهنیا " خوداوندئ ئافی ب شیوه‌یی " NIN-IGI-KU " هاتیه تو یا نئوی ته دونیا نافراندی. (موسکاتی، 1986، 91)، ههروهسان د تیکسته‌کیدا خوداوند " نیرا IR-RA " کو پسپورئ شهر و نه‌خوشیانه " ناسمان نافراندییه دهما دبیزت " نه‌ی شاهئ هه‌موو دونیایئ و نافرینه‌ری دونیایئ ". (یحیی، 2015، 119)، ل دهف بابلییان ب شیوه‌یکه‌ی به‌رفره‌تر باس ل نافراندنا ناسمانی هاتبوو کرن. نهورا په‌یقا " ašratu " بکاره‌نیایه کو ب رامانا ناسمان دهیت. (الجوری، 2010، 67)، نهنسانه‌یا نافراندنا بابلی خوداوند " ماردوک AMAR-UTU " نافرینه‌ری گهردوونیه ل ده‌مئ شهر دگهل " تیامات 2 TI-GERME " خوداوند زهریا " ی نه‌جامدای و سه‌رکه‌فتی، له‌شئ نئوی کر دوو پارچه، ژ پارچه‌یا نیکئ ناسمان نافراند، ژ پارچه‌یا دووئ نهرد نافراند. (king, 1899, 58)، ژبهر نئوی چهندی ل دۆر نافراندنا ناسمانی جودا هییه‌کا مهن هه‌بوو دنایه‌را چیرۆکا بابلی و چیرۆکین به‌ری نئوی، ژبهر کو نه خوداوند ئینلیل، نه خوداوند شه‌مه‌ش و نیرا، نه‌ژی خوداوندین دی ناسمان نافراندییه. به‌لکو خوداوند ماردوک بوویه. چیرۆکین سۆمهرییان وه‌سا دیاردکهن، ناسمان ب شیوه‌یکه‌ی ئاشتیانه ژ نهردی هاتیه فه‌هاندن و نافراندن. ده‌زرا دولا دووربیاراندا تنئ باس ل نافرینه‌ری و شیوازی نافراندنا ناسمانی نه‌هاتبوو کرن، به‌لکو باس ل شیوه‌یی ناسمان و نهورا کانزاین کو ناسمان ژئ هاتیه دروستکرن راه‌ه‌ستیایه و شه‌ره‌کرییه. داکو نهم نئوی چهندی تیبگه‌هین ده‌قیت نهم بزفرین هزرا سۆمهرییان. ب دبیتا نهورا گرنگترین پارچه کو ژ گهردونی پیکه‌دهیت ناسمان و نهرد بوویه. ژبو زاراقئ گهردونی په‌یقا " AN-KI " بکاره‌نیایه کو په‌یقه‌کا نیکگر تیه دهیت ب واتایا ناسمان و نهرد. نهورا نهرد دیت و مکو قورسه‌کی رانیخسته‌ی کو نهنسمان قالا هییه‌که ژ سه‌ر و ژیر ب قه‌واره‌یکه‌ی رهق هاتیه داپوشاندن ب شیوه‌یی گومبه‌دئ. لئ ب دروستی ناهیه زانین کا نهو جسمئ نهنسمانی بی رهق ژ چ کانزاییه. ههروهسان

ب"Šāru" کۆ دهیت ب راما "هوا یان کەش". (لابات، 2004، 143)، هەر وەکو دئەوی تیکستیدا دیار دبیت "e-lum imi an-na a-ki za-da ša-mu-e-da-gal". ئەوی بلند و پیروز، باران و توفانین ناسمان و ئەردی هەموو ژبەر ته دروست دبین. (Langdon, 1915, 30)، ب ئەوی شیوهی دیاربوو خوداوند ئینلیل سەرداری هەموو تشتین دناقیهرا ئەرد و ناسمانیەتی بۆ چ هەفرکەک بۆ دروستبیت. چ خوداوند ل سەر ئەوی دا نەبوون ژبلی خوداوند ئانوی. (فرانکفورت، 1980، 164)، دەرکەفتنا خوداوند ئینلیلی دزقربت ژبۆ سەردەمی سۆمەرییان بۆ چەرخێ "جەمدەت نەسر 3200-3000 پ.ز"، هەر وەسان پینگەهەکی بلند دناق لیستا خوداوندین سۆمەریین کەفتدا هەبوو. (القطبی، 2000، 168)، کەسایەتییا خوداوند ئینلیلی ئالوزە، ژبەر کو چەندین ناسناق هەبوون ناقتی "lil" د هەندەک تیکستین بزمازی دا نامازیه بۆ پەيوەندییا دناقیهرا ئەوی و هەوای و باهۆزاندا. دبیت ژی پەيوەندی ب ئەرد و وەلاتی قە هەبیت "kurgal" نانکو چیاپی مەزن، دبیت ژی ئەو ناسناقه گریدایی پەرستگه "É-kur" بیت "مالا چیاپی". هەر وەسان تیک ژ ناسناقین وی "Ab-badingir-ré-ne" نانکو بابی خوداوندان. هەر وەسان ب شاهێ وەلاتان یان ژی ب ناسناقی ریزدار "nun-a-mir" دهات. (Leick, 1992, 46).

3.2. خوداوند سین

خوداوندی هەیفی یه، ئەو ریزبەندییا بابیلیان بۆ خوداوندین خۆ دانان ب پلا دووی دهیت. (سەلیم، 2014، 435)، سۆمەرییان ب خوداوندی هەیفی گوتیه "نەنا" "Nanna". ل دەف ئەکەدییا و بابیلیان و ئاشوریان بناقتی "سین Sin" "یان ژی "Suen" دهاتهگوتین. (زیباری، 2015، 120)، خوداوند نەنا سەردەمی سۆمەرییان بی دەستپیک د لیستا خوداوندان دا هاتییه نفیسین ب شیوهی دوو هیمایان "En-zu" کۆ دهیت ب راما بەریز. ژبلی ئەوی چەندئ ناقتی خوداوند نەنا / سین ب ژماره سیه هاتییه نفیسین ل پیشیا هیمایی خوداوندی و ئەو ژمارا پیروز یا خوداوندی هەیفی یه و یەکسانه ب ژمارا روژین هەیفی "مانگ". هەر وەسان ب هیمایی بزمازی "ŠEŠ-Ki" هاتییه نفیسین دبیت ژ ئەگەری گریدانا ئەوی ب باژیری ئور بیت "باژیری ئور تیک ژ باژیرین گرنگبوو ل دولا دوو ریباران، ل باشووری بابل، دکهفیه سەر رووباری فورات و ریکا گەهشتە ب کەنداا فارس "ŠEŠ-AB-Ki". (Leick, 2010, 178; Leick, 1992, 125-126)، خوداوند نەنا کوری هەردوو خوداوند ئینلیل و ئینلیل یه. (ادزارد، 1987، 81)، خوداوند نەنا هەفرینی دگەل خوداوند "نینگال Ningal" ئەجامدا و کورەک ژ پەیداوو بناقتی خوداوند ئوتو یان شەمش خوداوندی روژی. (الدباغ، 1967، 166)، خوداوندی هەیفی ب زیرمکییا خۆ نافداربوو. دگەل خوداوندی روژی د کاروبارین دادوهری دا بەشداربوو. تیک ژ گازندەین تال ل سەر ستوبهکا کونکری هاتییه نفیسین، ژ لای کەسەکی بناقتی کوسولو بو نانا، خوداوندی هەیفی هاتییه ئاراستەکرن. ئەوی پارە ب قەرز دابوو نە کەسەکی ب ناقتی ئیلالی، لەورا گازندا خۆ بو خوداوند نانا بر و داخواز ژئ ئەوی کر مەزناهییا خۆ ب سەلمینت "ئەوی نانا تو پاشایی ناسمان و ئەردی، من باوهری ب ته هەیه، ئیلالی کوری گیرنیسا ستم ل من کرییه، ببه دادوهری کەیس

ئەوا تو فرمائی بکەمی دئ هیتە بجەنیان، ناخفتنا سەردار و میرا نینه، تنئ ئەوا تو فرمائی بکەمی و رازیبوئی ل سەر دی. ئەوی ئانۆ گوتین ته بلنده، کی دشیت بیژیت نەخیز، ئەوی بابی خوداوندان ئەگەر ته فرمان کر فرماتین ته بنەمای ئەرد و ناسمانین. (موسی، 1996، 64-65). عیراقین کەش ژمارەکا تاییهت دا هەر خوداوندەکی، بلندترین ژماره "60" بوو بی خوداوندی ناسمانی ئانوی بوو ژبەر گرنگییا پینگەهی ئەوی د کۆمەلگهها خوداوندان دا. (سلیمان، 1993، 118)، هەر وەسان گایی ناسمانی وەکو گیانەمرئ ئەوی بی هەر هاته هژمارتین. (الأسود، 2012، 32)، ئەو کۆلاقی ب شاخ دهیتە هژمارتین تیک ژ هیمایان سەرەکی یان خوداوند ئانوی. (البرواری، 2002، 106)، سەرەرای بلندیونا پینگەهی ئەوی د کۆمەلگهها خوداونداندا، لئ ب دەر بازبوونا دەمی گرنگییا ئەوی کیمبوو و ناقتی ئەوی کیم هاته بکارهینان د سروود و ئەفسانەین ئەوان دا. پرائیا دەستەهلاتا ئەوی هاته قەگههاستن ژبۆ خوداوند ئینلیل ژبەر ئەگەری نەدیار. ئەو چەندە ژی ل دویف بۆ چوونا سامویل نوح کریمەری بوو. (کریم، 1956، 184-185)، سەنتەری پەرستنا ئەوی باژیری وەرکا بوو. پەرستگههەک بۆ هاته دروستکرن ژبو پیروزکرن و پەرستنا ئەوی بناقتی "Ē AN-NA" ب زمانی سۆمەری دهیت ب راما پەرستگهها ناسمانی. (بوتیرو، 2005، 50)، هەر وەسان چەندین پەرستگهه ژبۆ پەرستنا ئەوی هاتن ئافاکرن ل باژیری ئور، لەگەش "تیک ژ باژیرین گرنگین سۆمەرییان بوو، دکهفیه باشووری عیراقتی ل سنوری پاریزگهها ناسرییه، بیست و چوار کیلومەتران ل روژ هەلاتا باژیری شەتره دویره. دنهادا ب ناقتی "تل الهیة" دهیتە ناسکرن". (الاحمد، 1978، 231؛ باقر، 2009، 300). و سپیار "تیک ژ باژیرین کەفتین سۆمەرییان بوو بەری روودانا توفانی هاتیوو ئافاکرن، دکهفیه کەناری روژ هەلاتا فورات ب دور اتییا بیست کیلومەتران ژ بەغدا دویره. دنا ب ناقتی "ئەبو حەبه" دهیتە ناسکرن". (مکاوی، 1952، 28)، هەر وەسان ئاشوریان پەرستگههەک ل باژیری ئاشور ئافاکر ژبۆ پەرستنا ئەوی و خوداوند ئەددی. (قطبی، 2000، 166).

2.2. خوداوند ئینلیل

خوداوند ئینلیل ب زمانی سۆمەری دهیت ب راما سەرداری کەش و هەوای. پستی خوداوند ئانوی خوداوندی ناسمانی ب پلا دووی دهیت د کۆمەلگهها خوداوندان دا. (رشید، 1985، 152؛ بوتیرو، 2005، 51)، هەر وەسان ب کوری مەزن بی خوداوند ئانوی دهیتە هژمارتن. د هەندەک تیکستاندا نامازە ب وی چەندئ دکن، ژ خوداوند "ئەنکی" و هەفرینا ئەوی "ننکی Ninki" دروستبوویه. هەر وەسان خوداوند "نینلیل" خانما هەوای، هەفرینا خوداوند "نینلیل" دهیتە هژمارتن. هژمارەکا زا روکان هەبوو ژ ئەوان خوداوند "سین Sin" خوداوندی هەیفی، و خوداوند "نیرگال Nergel" خوداوندی جیهانا ژیر ئەردی و خوداوند "نینگیرسو Ningirsu" خوداوندی بەرمکەت و ئەردی کشتوکالی یان ژ "نینورتا Ninurta" خوداوندی رەشەبا و توفانان. (Black, 2004, 76; Leick, 1992, 46)، ناقتی خوداوند ئینلیل پیکدهیت ژ دوو پارچەیان "En" کۆ دهیت ب راما بەریز ل دەف سۆمەرییان، ل دەف ئەکەدییا ژی ب "Bel" (بوتیرو، 2005، 51)، پارچەیا دووی "lil" گریدایه

فهدکمن. (رشید، 1985، 159)، سبهاره ژمارا نهوی یا پیروز " 20 " بوو، د ماوهیهکیذا ژمارا بابی نهوی " 30 " بوو. هسچنده نهو ژ سئ خوداوندنن نیکم نه دهاته هژمارتین، بهلی رول و پینگههکئ مهن د کوملگهها خوداونداندال دولا دوو ریباران هبوو. (عبدالرحمن، 1975، 61)، نهو ب پلایهیا نیکئ و مکو ئالا هملگر وئاماده بووی کاردر، و مکو خوداوندنن هاریکاریی دهاته ناساکن، بهلی ل هزرا نیکئ پیوهندیا راستهوخو یا مرقان دگهل خوداوندنن رورژئ کیمبوویه. (Woods, 2004, 55)، خوداوندنن رورژئ ل باژیرئ لارسا و سبار دهاته پسرستین. (القطبی، 2000، 213).

5.2. خوداوندنن مردوک

نیک ژ خوداوندنن نهموئی بابلیان بوو. ب مهننن خوداوندان دهینه هژمارتین. (نعمه، 1994، 76)، نافئ نهوی د نیکستین سؤمیریان دا ب شیوهی " AMAR-UTU " هاتیه. دزمانئ نهکهدیدا ب " marduk " هاتیه. هسروسان نافین گهلهک سهیر بو خوداوندنن مردوک هاتیه دانان و مکو " MES-ŠA-A-ZU-or^d " د پارچه ههلبهستان دا ل سهردهمین جیوازدا ئماژه ب خوداوندنن مردوک کرییه. تیدا مردوک دایه ناساکن ب " Bel " کؤ دهیت ب رامانا بهریز. (الشاکر، 2002، 115)، بابلیان دگوتین خوداوندنن مردوک " مار - دوکو "، دهیت ب رامانا کورئ خوداوندنن دوکو " دکوش " دهیت ب رامانا گورئ پیروز کؤ جهئ ناکنجیونا خوداوندانه. (رشید، 1985، 161 - 162)، سهارهت نهژادئ خوداوندنن مردوک ل دویف نهفسانهیا بابلی. مردوک کورئ خوداوندنن "ئهکنئ/ئهیا" و "دامکیانه" بوو. (Frayne, 2021, 202)، ههقرینا نهوی " سربانیم Sarpanitum " بوو. دهیت ب رامانا نافرنهیرئ توفئ " Zēr-banītu " هسروسان خوداوندنن " نابو " MUATI " ژ نهفین نهوی دهینه هژمارتین کؤ خوداوندنن نفیسینن بوو. (Wilson, 1977, 10).

د گهلهک نیکستاندا مردوک ب بابی خوداوندان دایه ناساکن. هسروسان دگوتین خوداوندنن مردوک " ناسارلوخی " Asarluhi " نانکو خوداوندنن جادوگریی. نهو چنده ژئ بابی نهوی و مکو میرات بوو ما بوو. پیوهندیا نهوی دگهل جادوگریی دا ب هیزتر بوو. هسروسان ب نافرنهیرئ گهردونی ژئ هاتیه ناساکن. (الشاکر، 2002، 115-116)، ل دور نهوی چهندئ گفتوگویهک دناقبهرا مردوک و وهزیرئ نهوی نهبو سهارهت جنهیان هبوو، پاشان باس ل چالاکین خو بین نههریمهنی دکمن. (Cavigneaux, 2002, 128)، هسروسان ل هزارا نیکئ پیش زاینی گوتارهکا مردوک بو نهجنهیان هبوو، گهلهک گوتننن خوش تیدا هاتنه بکارهینان. (George, 2015, 3)، کهفتترین سالوخدانا خوداوندنن مردوک د پشهکییا یاسایا حامورایی دا هاتیه دما دبیژت " ل دهمئ خوداوندنن ناتو خؤدان ریز، پاشایی نانوانکی و خوداوندنن نیلیل سردارئ نهد و نهمانان چارمقیسی همولاتیان دهستنیشانکر، ههمان کارکر، مردوک کورئ مهن بی خوداوندنن نهکی ههمان پیروزیا نیلیلی ل سهر ههمو مرقان ههیب و دناق ههمو خوداوندان دا مهنترکر ". دهمئ پینگههئ باژیرئ بابل ل سهردهمی حامورایی مهنتر بوو. بوو پایتهختئ نهمبر اتورییهتا بابل پینگههئ مردوک ژ مهننو ل ههمو

من. (Foster, 2005, 156)، هسروسان ژبو پاشایین گونههبار رورژ، ههیف، سالی دومهیک دهینت. ههیف گیران نیکوو ژ روودانین گرنگین بابلیان. د هندهک پهرتووکین سیریهندی دا ئماژه پی هاتیهیدان، ل دهمئ ههیف گیران دروست دبیبت ههفت شهیتان یان روحین خراب هیرش دکمه سهر ههیفئ، دهمئ ههیف دهاته گیران نهوان نفیز و قوربانی نهمجامدان ژبو نهوی چهندئ جارها دی خوداوندنن ههیفئ ب رونهی دهریکهفیت و نهوان شهیتان و زولمی ژناقیهت. (سهلم، 2014، 436)، هسروسان بابلیان ههمو دهسته لاتا ناسمانی د کهسایهتیا نهویدا کومدکرن و دهستنیشانکر و مکو کور و میراتگورئ خوداوندنن ناتو یان ژئ نیلیلی. (بوتیرو، 2005، 51)، باژیرئ نور سهنهیرئ پسرستنا نهوی بوو. پسرستگهها نهوی بناقئ " E-Kishnugal " دهاته ناساکن. هسروسان پسرستان نهوی بهریه لاقبوو بهرف رورژ نافا ب تاییهتی باژیرئ " حمران " ل باشورئ رووباری خابور و دهاته ناساکن ب نافئ " E-hul-hul "، پسرستنا نهوی بهردو امبوویه تا چهختئ شهستی پیش زاینی. هسروسان چهندین پسرستگههین دی ژبو پسرستنا نهوی ل بابل و نهفسر هاتیهنه ئافاکن. (Leick, 1992, 126؛ بوتیرو، 2005، 53).

4.2. خوداوندنن شههش

نیک ژ خوداوندنن ملهتی جزرینه کو ب رامانا رورژ دهیت، ب زمانئ سؤمیری ب نافئ " نوتو UTU " (بوتیرو، 2005، 53)، کو ب رامانا تیشک، رونهی و رورژ دهیت. ب نفیسینا بزمارئ ب شیوهی " UD " هاتیه کو ههمان هیمایه بو نفیسینا رورژئ هاتیه بکارهینان. دهرکهقتنا نهوی بو نیکم جار ب شیوهی وینهی دزقریت بو سهردهمی " وهرکا " ل چینا چارئ. (القطبی، 2000، 213)، نهکهدییان ب " Šamaš " دایه ناساکن، هسروسان دگوتنئ " GIŠ-NU₁₁-GAL^d " (لابات، 2004، 295)، خوداوندنن شههش کورئ هسردو خوداوندنن " نهنا " و " ننکال " یه برائ خوداوندنن " نینانا - عشتار ". (ادزارد، 1987، 75)، ههقرینا خوداوندنن نوتو ب نافئ " Šenida " دا ل دهف سؤمیریان هاتیه. هسروسان ل دهف نهکهدییان ب نافئ " Aya " هاتیه. (Black, 2004, 182)، 184؛ رشید، 1985، 158)، خوداوندنن رورژئ ب گهلهک ناف و ناساقان دهاته ناساکن، و مکو " روناھییا دنیاچی، روناھییا نهدی، روناھییا ناسمانی، روناھییا خوداوندان. نهو ب تهمامی دهسته لاتئ ل گهردونی دکمت و گهردون گریدایه ب نهوی فه. هسروسان ژیانئ دبهخشیت. (موسکانی، 1986، 256)، ل دهف عیراقین کهفن خوداوندنن رورژئ ب خوداوندنن راستی و دادپهروهری دهینه هژمارتین. زیدهباری نهوی چهندئ نهو و مکو سهرورئ فالههکرن و پیشینیان دهاته ناساکن. (رشید، 1985، 158)، هسروسان وینهی نهوی ل سهر بهرئ یاسیا حامورایی دهرکهفیت دهمئ کو یاسایی رادستی حامورایی دکمت، ژهر نهوی چهندئ رورژ ئماژهه بو راستگویی و کاملبون. (ساکز، 2024، 354)، لدویف باوهریین سؤمیریان خوداوندنن شههش شهقی دهریایی دا دجیته خوار و سپندئ ژ ناف چیبان دهرکهفیت. دیمهئ دهرکهفتنا خوداوندنن رورژئ ژ ناف چیبان ل سهر مورین نوستیوانهیی هاتینه نهخشاندن. نهو و مکو زهلامهکئ هاتیه وینهکرن کو تیرورژین رورژئ ژ پشنا وی دهرکهفن. پینی نهوی یی راستئ ل سهر چیاهکی یه، ل بهرامبر نهوی دوو خوداوندنن دهرکههین نهمانی بو

پیش زاینی و مکو هیزهکا مهن دهرکهقتن مهیدانی، نقیسهترین ئاشووریان خوداوند مردوک بو خوداوند ئاشوور گوهارتی (Jacobsen, 1949, 183)، ب ئهوی شیوهی دیاربوو کو دیروکا ئهفسانهیی ژبو سهردهمی حامورابی دزقریت. سهبارت ناقهروکا ئهفسانی باس ل بنهماییی سهر مکی شیوهیی گهردوونی دکهت، و چاوانییا دروستبوون و ریکخستنا گهردوونی ژ بهرهلایی. (Hook, 1968, 23).

ئهفسانه باس ل ئهوی چهندی دکهت، ل دهستیکی چ تشت نهیون، نه ناسمان ههبوو، نهژی ئهرد ژبلی ئاڤا ههروهه یا سازگار " ئیپسو Apsû " و ئاڤا سویر " تیامات Tiāmat " نه ج دهشت ههبوون و نهژی زهقی دهاتن دیتن. خوداوند نهیون و چارهنقیسی ئهوان نههاتبوو دیارکر، پشتی دروستبوونا لقینهکی د ئاڤیدا. خوداوند پهیدابوون " لخمو Lahmu " لخمو " Lahamu " هاتن ئافراندن، پاشان ژی " ئهشار Anshar " و " کیشار Kishar " هاتن ئافراندن ژ ئهوان ژی خوداوند ئانۆ، ئینلیل و ئهکی ژدایکبوون. (king, 1988, 58)، پشتی هژمارا خوداوندان زیدهبووی دهنگی ئهوان دهستیگر و دقیان کونترولا گهردوونی بکهن و ئهوی ریکبیکخن. ب ئهوی چهندی بابیی وان یی مهن ئیپسو تورهبوو ل دوماهییی بریاردا ئهوان ژناقیهت و گهردوونی بزقرینیت رهوشا بهری، لهوران ئیپسو دگهل و مزیری خو " مومو Mummu " دچنه دهق تیاماتی و ب دهنگهکی بلند گله و گازدین خو دکهت و دبیزت: ب روژ ئهز نهشیم نارام بم، ب شهف ژی نهشیم بنقم. نهزدی ریککی ل ئهوان گرم و ئارمانجا ئهوان ژناقیهم . دهما تیامات گوهد ل ئهوی چهندی بووی تورهبوو، ل زهلامی خو کر قیری و گوتی: بوچی ئهو تشتی مه بخو ئافرانندی ژناقیهن، ب راستی قیرین ئهوان دبینه نهگهری ئیشی؟ لی بلا ئه نارام بن و لهر دلئی خو بدین. ئیپسو ب هاریکاریا و مزیری خو ل سهر پلانا خو بهردهوامبوو. (Mackenzie, 1915, 139)، ل دهمی خوداوند ئهیا ب ئهوی چهندی ئاگههدار دبییت، ئهو خوداوند پر بوو ژ هیز و زانایی و پهناایی دهت بهر سیربازییا پیرۆز نقشیهک نقیسی و پاشان ل سهر ئاڤا سازگار ئیپسو خمو ئیخستیه چاقان و دکوژیت، تاجا خوداوندی ژی وهرگرت و و مزیری ئهوی مومو زیندانکر. پاشان ژ لهشی وی ئانکو ژ ئهوی ئاڤی خانوویهکی دروستکدهت و ئهو و ههقرینا وی تیدا ناکنجیبوون. ئهیا سهرکهفتنا خو ب سهر دوژمنی خودا جیگیرکر. پاشان کورهک بوو کو ئهو ژی خوداوند مردوک بوو (Langdon, 1923, 77)، ئهفسانه باس ل ئهوی چهندی دکهت تیاماتی دقیا تو لا ههقرینی خو ژ خوداوندین نوی فهکدهت، لهشکههک ب سهروکاتییا " کینگو Kingu " دروستکر، هیزا ئهوی بهرامبهر ئانۆی بوو، د تیکسهستهکی دا دبیزیت " کینگو بلندکرییه و دهسته لاتا ئانۆی وهرگرتیه " ئانکو خودان ههمان دهسته لات و سالوخهتین ئانۆی بوو خوداوندی ئاسمانی. (Budge, 1921, 17)، دهمی خوداوندین نوی ب ئهوی چهندی ئاگههدار بوون، توشی ترسیبوون، خوداوندین نوی ههست ب ئهوی مهترسی و خرابی و ویرانکاری نهکر کو تیامات نامادهکارین هیزشکرئی کر بوو، دهما خوداوند ئهیا ههست ب ئهوی مهترسیی کری، چوو دهق ئهشاری باپیری خو، ئهشاری داخواز ژ نهقیی خو ئهیا کر شهری دژی ئهوی دهستییکهت، بهلی ئهو رازینهبوو ل سهر داخوایا باپیری خو، ژ بهر کو ئهیا کو ئیپسو کوشتی، خو ژ ئهوی شهری دویر کر. پاشان ئهشاری داخواز ژ خوداوند ئانۆ کر کو پهیاما ئاشتی

زیندیکرنا راستیهکا ههردهمییه. ئهو دهینه فهگیران دا کو خواستین کویر یین ئاییی و پندقیین ئهخلاقی ههروهسان داخوایین جفاکی تیر بکهت. (Malinowski, 1948, 101)، قهدهیس ئوغستین "Auhustine" د " دانیندانان " دا دنفیست نه کارهک سانههیهه مروژف شروقهکر نهیهکی ژ ئهفسانی را پهیدابکهت و پیناسهیهکا بهرقرههه و کورت بهدهت ئهفسانی و خلهتیا ل قیری د پرسیاکرئی بخو دایه، ژ بهرکو ئهفسانه ههردهم بویه مژارا فهکو هاستههکا بهردهوام، و مکو روهکا ساخ د ئهوی ژیانیدا دهیت گهورین و پندکهقیت. (الجندي، 1997، 71)، ب ئهوی شیوهی فهکولین ل دور ئهفسانی بونه نهگهری پهیدابوونا چهندین پیناسه و بوو چوونین جودا جودا، لی ئهم دشین بیژن ئهفسانه چیرۆکا خوداییه یان نیف خوداییه یان ژی سهرسروشتی دایه کو ب هزرا مروقتین دهستیکی دیاردین سروشتی و ریکخستین کومهلهگهه شروقهکرینه. (میروک، دت، 21).

2.3. ناسمان د ئهفسانهیا ئافرانندی دا " نینوما - نیلیش " Enūma Eliš

ئهفسانهیا ئافرانندی نیک ژ ناقارترین تیکسیتین ویزهیه د شارستانیهتا عیراڤا کهفتدا، کو ب زمانی ئهکدهی و ب نقیسینا بزماری هاتیه نقیساندن، کو دهینه ناسکر ب " چیرۆکا ئافراندا بابلی ". ههروهسان ژ لایئ نقیسهترین کهفن ب ناقویشانی خو یی ئهکدهی " ئانۆم نیلش ، انوم الیش " هاتیه ناسکر، کو دهیت ب رامانا " ل ئهوی دهمی ل بلندا هیی بوو " چونکی ئیکه دیرا ههلبهستی ژ ئهفسانی ب ئهوی دیری دهستییکهت. ژبلی گرنگییا ئهوی تیکستا ئهدهی و دیرۆکی ئهو نقیسینه گرنگیهکا تایهت ههبوو ب دیرۆکا ئاییی فه، ژ بهرکو چیرۆکهکا تهمامه ب پیکهاتن و ئافرانندی فه ل سهردهمین دهستیکیا بهری دهرکهقتنا ئاییین ناسمانی. (Heidel, 1967, 1).

ئهفسانهیا ئافرانندی ل سهر ههفت تابلۆیین تهقنی هاتینه تومارکرئی، ههر تابلۆیهک دناقهره " 115-170 " دیر یان ژی بهیترین ههلبهستی پیکدهیت کو سهرجهمی گشتی نیزیکی " 1000 " دیرانه. و پارچهین وئ پرت و بهربه لاقبوینه ل دهقرین جودا جودا یین شوینواری. ب ئهوی شیوهی ئهو تیکسیتین کهفن چهندین کوپیی ل سهردهم و جهین جودا هاتینه تومارکر. (بافر، 1978، 72). ئهو پارچهین دهستییکه هاتینه فه دیتین ل چهرخی نوزدی دناقهره سالا " 1848-1876z " ژ لایئ " هنری لایارد H.Layard " و " هرمر رسام Hormuzd Rassam " و " جورج سمث George Smithe " ل پهرووکخانهیا مهن یا شاهی ئاشووری " ئاشوور باننیال 630 Ashurbani-pal - 668 پ.ز " ل نهبنهوا. پشتی ئهوی چهند ل گهلهک دهقرین شوینواری ل عیراق و تورکیا هاتینه فه دیتین. (Heidel, 1967, 1-2)، سهبارت دیرۆکا نقیسیانا ئهفسانی ئهه نهشین ب تهمامی دیار بکهین. ئهو تابلۆین کو چیرۆکا ئافرانندی ل سهر هاتینه نقیسین ب شیوهیهکی گشتی فهدگهریت ژبو هزرا ئیکه پیش زاینی. ههروهسان ئهو ئهفسانه ل سههسالا پینجی و شهشی پیش زاینی هاتبوو ناسکر. (دالی، 1997، 275)، بهلی چهندین بهلگه ل سهر ئهوی چهندی ههبوون کو سهردهمی نقیسینا ئهوی ژبو سهردهمی بنهمالا بابلیین کهفن " 2004 - 1595 " پ.ز ب تاییهتی سهردهمی شاه " حامورابی- 1750 1792 پ.ز " دزقریت. ههروهسان ئاشووریان ل هزارا ئیکه

تیاماتی نارامبکمت و ناشتییی دگهل دروستبکمت، بهلی ژ ترسا ناخفتنی دگهل تیاماتی و تورمبوناهوئی زفری دهف بابی خو نهنشاری داخوآزا لیبورینی ژئ خواست. (باقر، 1976، 75؛ اذارد، 1987، 114)، نیا هاته هنارتن لی نهوری ب ترس زفریقه، ژبر نهوری چندی هلبزارتن كهفته سهر خوداوند مردوکی كوری خوداوند نیایی و گوتی " كوری من نهوری تشتی كو دلی من نهرم دكمت تو دئ چیه شهری و كس نشیت لبهر سنگی ته ب راهستیت" دلی مردوکی ب فان گوتنا شاد بوو، رازیوو ل سهر ههفرکیبا دگهل تیاماتی ب هاریکاریبا باین خوو بین خوداوند. (Mackenzie, 1915, 142)، د وهرگیرانهكا دی دا هاتییه "نانوی هر چار با دروستكرن داکو نهندههای بگریت، ب هیزترین هوزین درنده گرتن، كو ترس ل دلی تیاماتی دا دروستبون". (Heidel, 1967, 22).

خوداوند نانوی هاریکاریبا خوداوند مردوکی كر د شهرئ دژی تیاماتی دا، ژ گرتنترین چهكین نهوری هر چار با بون نهوری كو نانوی دروستكرین و رادهستی خوداوند مردوکی كرین داکو تیاماتی ژناقیبعت، سهرمراي سهركهفتنا خوداوند مردوکی ل سهر تیاماتی بهلی دهستهه لاتا خوداوند مردوکی ژ یا خوداوند نانوی بلندتر نهبوو، ههرموكو نهفسانه د نیک ژ مالکین خودا دبیژت چارمنقیسی ته بی هاوتایه فرمانا ته فرمانا نانویه. (Haubold, 2025, 55)، نهوری تشتی كو جهی خوداوند نانوی بی بلند دیاردكمت نهوری تابلیوا چارمنقیسانه كو خوداوند مردوکی ل دهمی شهری دا ژ كینكو وهرگرتی و رادهستی خوداوند نانوی كری كو تیدا هاتییه "هات ب تابلیوا چارمنقیسانه فه كو ژ كینكوی ستاندیوو گههاند دهستی نانوی دیاریبا بلندبوناهوئی بوو سهر كورسیكا پاشانییی". (Heidel, 1967, 22)، ههرموسان د نامیهكا خوداوند مردوکی دا ژبو تیاماتی پشتی كو وی چهكي خوبی ب هیز هاقینییی. تیدا هاتییه "نهوری بههرمهندیبا خوداوندی كو ب كیر ته نهدهات و ته كریوو یا خو، نهوری بههرمهندیبا خوداوند نانویه" ب نهوری رنگی پیگههی خوداوند نانوی دیاردییت وكو بابی خوداوندان و نافرینهرئ نهوری، كو هیزا نهوری ژ یا ههموو خوداوندان پتره، ههرموسان ژبر سهركهفتنا خوداوند مردوکی ل دژی تیاماتی و هیزین نهوری، ههموو خوداوندان پیروزیاهی ل خوداوند مردوکی كرن و گهلهك دیاری پیشكیشی نهوری كرن. ژ نهوری ژی خوداوند نانوی ههرموكو هاتی "نانو، نینلیل و نیا دیاری ل سهر باراندن" دگهل پیروزیاهیبا خوداوندان ژبو مردوکی ژبر كوشتنا تیاماتی. نهفسانه نهوری چندی دیاردكمت، و مك ریزگرتنهك ژبو سهركهفتنا مردوکی خوداوند نانوی ماچ دكمته كهفانی وی، نهوری تیامات پی كوشتی و دكمته نیک ژ تاومران نهوری ژ تاومرن كهفانییه، ههرموكو هاتی "بابی نهوری پیروزیاهیبا وی كر ژبر كاری وی بین مزن ل نهجموعنی خوداوندان. خوداوند نانوی كهفانی نهوری بلندكر و ماچی كر و گوت بلا ببینه كور. (باقر، 1949، 13-15)، ههرموسان د پارچهیهكا دی ژ نهفسانی دا هاتییه كو هیزا خوداوند" مردوکی وكو هیزا خوداوند نانویه كو ب نهوری شیوهی دیاردییت كو خوداوند نانوی ژیدهرئ هیزا مردوکی بوو ب نهوری هیزئ شبیایه دوژمنین خوداوندان، نهوری هیزه یا خوداوند نانویه ههرموكو د نهفسانیدا هاتی "نهوری مردوکی چ بریارا تو ددهی بی ههفرکن، بریارین ته بریارین نانویه". (اوتس، 1990، 255؛ الطعان، 1981، 484)، ل قیری تابیتمهندییهكا دی یا خوداوند

ببیت ژبو تیاماتی، و چوو دهف ژبو پیشكیشكر نارامی، بهلی ههولا ناشتی سهرنهگرت، شكهستنا نهوری ژبو ناشتی بهرامبهردا داخوآزا نهوری چندی كر دهستهه لاتا بلند یا رهها ب سهر ههموو تشتهكی دا وهربگریت. نهوری چندی ژی پیدی ب خوداوندان و نهجموعنی نهوری ههجوو. نهجموعنی نانوانکی كومببیت ژبو نهوری مهرمی دهستهه لاتا پیدی دابین بکمت و ل نهگهرمکی دگهران ژ نهوری كافلکاری رزگاریكمن، ژبر نهوری چندی ناژاوه كهفته دناقبهره نهوری دا، ل دوماهییی خوداوند مردوکی هاته دهستنیسانكرن شهری پریقهبیعت و ل دژی سوپایی تیامات ب راهستیت. مردوکی چهكي خو ژبو شهری نامادهكر، ژ پیشهکیبا چهكین سیربهندی، باهوز، بریسی، روناها "الوهاج" ژبلی چهكین خو بین كهفن وكو تیر و كقان. نهفسانه باس ل نهوری چندی دكمت لهشی تیاماتی كر دوو پارچه، ژ پارچهیهكی ناسمان و پارچهیا دی نهرد دروستكر، بریاردا خوداوندان بکمت دوو كوم، كوما نیکي یا مزن ل ناسمانان و كوما دوو ل سهر نهردی. (باقر، 1976، 77-79؛ Langdon, 1923, 101)، پاشان خوداوند مردوکی گهردون ریکخست، نهرکی پیفانا دهمی دا بابی خو سینی "خوداوندی ههقی" ، پشتی راونژا بابی خو نهوری وهرگرتی، كو دقیت نیک ژ خوداوندان بکمته قوربانی بو نهوری مهرمی، خوداوندان د كومبونیدا بریاردای نهوری خوداوندی بهیته كوشتن بو نهوری مهرمی كینگو ببیت، ژبر كو نهوری بوو نهگهر خوداوند هاندین بو شهركرنی. مردوکی كینگو گرت و بر دهف نیا داکو نهوری بکمته قوربان، ژ خوینا نهوری مروف هاته نافراندن. (فیرولولو، 1920، 20؛ باقر، 1976، 79).

ههرموكو د نهفسانی دا هاتی نهشار و كیشار هاتن نافراندن، پاشان نانوی بوو كوری وان و ل ریزا وان بوو. نهنشاری كوری خو بی مزن نانوی وكو خو لیکر. (king, 1902, 3-4)، ههرموسان ژ نهوری ناماژمین نهفسانیدا هاتین ژ خوداوند نانوی، كهیقا نهوری ب دایكبوناهوئی نهوری مردوکی كوری نیایی دهات، هندهك ریز وكو مزنههیا نهوری هاتن نفیسین. دهمی نانوی دیت نهوری كو بابی وی نافراندی كهیق خوش بوو دلی نهوری پربوو ژ كهیق. (Heidel, 1967, 21)، نهفسانهیا نافراندنا بابی خوداوند مردوکی هینا پیش و بلندكر و ژ بهایی خوداوندی دی هینان خواری بهرامبهر تیاماتی نهوری كو بریاردای تولا ههقرینی خو كهكمت. خوداوند نانوی نهوری كو بابی نهوری نهشار نهوری ههلبزارتی ژبركو گهلهك ب هیز و ویرمكبوو، ههرموسان داکو تورمبوناهوئی تیاماتی ببینه خواری و رازیبکمت و ژبوچونا خو لینهییت، ههرموكو د تابلیوا دوو دا ژ نهفسانی هاتییه "گوت نهوری میراتگرتی من بی دلسوز كوری من نهفه نهوری چهكي سهركردانه نهوری كو گهلهك ب هیز و كس نشیت خو لبهر بگریت، د نهادا ههره و بهرامبهر تیاماتی داکو هیرسا نهوری بهیته خواری و دلی نهوری نارام ببیت نهگهر گوهی خو نهدهته گوتنن ته ب ناقی مه گازی بكی دا نارام ببیت. (Talon, 2005, 85)، ب نهوری شیوهی دیاردییت خوداوند نانوی ژ چاقیكهفتنا دگهل تیاماتی دترسیبا ههرموكو هاتی: دهمی نانوی گوهد بانگهشهی بابی خو نهنشاری بووی بریاردا بچینه دهف تیاماتی، دهمی دیتی تیامات رزده ل سهر تولقهكرنی، پاشان زفری و هاته دهف بابی خو و گوتی "بابی من، من نهشیا نهوری ژمن ب هیزتربوو.. دهستی خو دانا سهر من. (Mackenzie, 1915, 142)، ب نهوری شیوهی نهم دبیین خوداوند نانوی ژلایی بابی خو هه نهنشاری هاتبوو هنارتن داکو

تیکستا تابلویا چاری". (Heidel, 1963, 1-2)، ههروهمان ل باژیری "خاتوشا" پایتهختی حیسبان دنها دا دبیزنی بوغازکو ب دوراتییا یازده کیلومتران دکهفته روزه لاتا باژیری نهقره". هندهک پارچه هاتن قهدیتن دزقریت ژبو تابلویا پینجی ب زمانئ حیسی "ملاعتی حیسی، نیک ژ مللعتین خومهجین نهناژا کهن بو، سهبارت نهژادئ نهوان ب تهمامی ناهتیه زانین، بملی بو چوون بو نهوی چهنئ دچین کو ژ مللعتین هندو نهورپی نه، ژ قهوقازیا یان ژی ژ ناقهراسا ناسیا کوچکرینه و شیان دهولتهکی ب دامهزربینن ل سالا 1600 پ.ز"، (Akugal, 2021, 18-22)، بهشک ژی هاتیه وهرگیران ژبو زمانئ خووری "خووری نیک ژ مللعتین کهفتین روزه ههلا نیزیک دهینه هژمارتین، ل دوماهیکا هزارا سیی پینش زاینی سهرهلدایینه ل دهقرین چبایی باکووری روزه لاتا وهلاتی دولا دووربیاران" کوردستان عیراق" ههروهمان ل ناقهراسا هزارا دوو پیش زاینی رولهکی مهزن گیرایه د قهگهوستنا شارستانیهتا دولا دووبیاران ژبو ناسیا بچوک". (قیلپهلم، 2009، 22)، د ههملکولینین شینواری دا ل باژیری "گری حرمل 1945 – 1959ز" دوو پارچه هاتن قهدیتین. گری حرمل نیک ژ گرین بچویکه، دکهفته نیزیکی شهس میلا روزه لاتا ناقهراسا بهغدایه. (باقر، 1959، 3)، ههروهمان د موی دوماهییدان ل سالا "1951 ز" تیکستین داستانی ل دهقرا "سولتان تبه" ل باشوری تورکیا نیزیکی حمران هاته قهدیتن، دوماهییک قهدیتنا گرنگ ژبو نیکهم جار، پارچهین دزقرن ژبو سهردمی داستانی ل فلسنن ل جههکی ب ناقی "مجدو" هاته قهدیتن، دزقریت ژبو چهرخی چاردی پینش زاینی. (باقر، 1980، 26-27).

سهبارت ناقی گلگامیشی د گهلهک تابلویین تهقنیدا پشتی مرنا نهوی نیزیکی چهرخهکی هاتیه د لیستا خوداونداندا نهوا کو هاتیه نفیساندن، ل سهر تابلویا تهقنی کو هاتیه قهدیتن ل باژیری "شروپاک" ب دوراتییا سهه و پینج میلا دکهفته باشووری نیپور دنهاد ب ناقی تل فاره دهینه ناسکرن ل سالا 1902-1903ز ژ لایی کولد وای و نهردی و تولدیکی قه ههملکولین ل نهوی باژیری هاتنه نهجامدان (مکاو، 1952، 67)، ههروهمان ناقی گلگامیشی، پشتی چار چهرخان پشتی مرنا نهوی د تیکستا سومهردا نهوا کو هاتیه ناقرن ب مرنا نورهومی "موت نور – نمو" ههروهمان هاتبوو سالوخذان ب نیک ژ خوداوندین جیهانا ژیر نهردی. ل چرخین دویقا، هندهک تیکستین دی هاتینه نفیسین ب زمانئ سومهردی و نهکهدی دهربارهی گلگامیشی، پشتی بهردومبوونا قهگهواستنی ب ریکا قهگوتنی، پشتی وی دهمی ب چار چهرخان، نیزیکی چهرخی سیزدئ پینش زاینی، نیکهم رومانا دروست یا داستانا گلگامیش دیاربوو، نهوا هاتیه کویکرن ژ لایی زهلامی نایینی "سین – لیقی – اونینی" Sin-Leque – Uminni "نفیسهرمک بابلی بو نیمزا وی هاتیه قهدیتن د تیکستین داستانا گلگامیشدا پشتی دهرزابوونا پینج چهرخان، نهو کویپین د سهردمی "ناشووری نوی 911-612 پ.ز" هاتیه نفیسین دهربارهی گلگامیشی ب بهردهوام هاتیه قهدیتن. ههروهمان سی چهرخ دهرزابونهوون ههتا کو نهو کویپین سهردمی بابلیین دوماهیکی هاتینه قهدیتن دهربارهی داستانی، ل باژیری بابل و مهرکا، ل نیزیکی سالا "130 پ.ز" دوماهییک کویپیا بابلی هاتیه نفیسین دهربارهی داستانا گلگامیش، ژ لایی "بیل – اخی اوسر" Bel-ahhe-ueŞur

مهردوکی دیاردیبت کو ناخفتنا وی وهکو یا ناویه و بی رکابهه، ب نهوی شیوهی پیروزییا خوداوند ناو ل دهق عیراقین کهن دیاردیبت. ههروهمان ل دهمی ریکخستنا گهردوونی و ناقراندنا مروغان، مهردوکی خوداوند دابهشکرن ل سهر دوو کومهلان، بو خوداوند "نهلانوناکی" خوداوندین نهردی و خوداوند "نهلایکی" خوداوندین ناسمانان و نهو خوداوندنده دانان ژیر فهرمائین خوداوند ناویقه. ههروهمان هاتیه "کومهلا ناوناکی" دونیایا بلند و نرم دا و چاقین نهوان ل ناوی بوو داکو فهرمائین نهوی ب ریزین، ژ نهوان سی سد ل ناسمانان وهکو پاریزگار. ب نهوی شیوهی ریکخستنا نهردی هاته دامهزاندن. ههروهمان پهرسنگههک ل بابل ناقرا و کره سهختهردی خوداوندین مهزن. (لابات، 2004، 81)، دهما کو ژ ناسمانا دهینه خواری ژبو بریاردانی. (Haubold, 2025, 71)، ب نهوی شیوهی نهم دبیین ناسمانی رولهک مهزن د نهفسانهیا ناقراندنی دا ههجوو. ههروهمان ژیدهردی هیزئ بوو، ژ بهر کو ناکنجین عیراقا کهن ب چاقهک پیروز بهردی خودایه ناسمانان و خوداوندئ ناسمانی کو نهو ژی ناویه، ههروهمان د نهوان تیکستاندا دیاردیبت ناسمان ژیدهردی هیز و ترسی بوویه بهرامبر هیزا خراب.

3.3. داستانا گلگامیش

داستانا گلگامیش دگهل نهفسانهیا ناقراندنا بابلی دهینه هژمارتن نیک ژ دریزترین و مهزترین بهرهمین ویزمییه ل عیراقا کهن، کو ب نفیسینا بزماری ب زمانئ نهکهدی هاتیه نفیساندن ل سهر تابلویین تهقنی، کو باس ل چیرۆکهکا مرقایهتی دکمت کو نهوی لیگماریانا قههرمانهکییه ژبو نهمری. (دالی، 1997، 65)، سهبارت دیرۆکا نفیسینا داستانا گلگامیش ب تهمامی ناهتیه زانین، و زانباریین مه دهربارهی نهوی ب گشتی ژ پارچهین پهرتووکخانا شاهئ ناشووری "ناشوور پانیپال 668-631 پ.ز". ههروهمان نهو داستانه پتر ژ کویپیهکی ههجوو کویپیا ژ ههموویان کهقنتر دزقریت بو "2100 پ.ز" ل سهردمی بابلیین کهفن "2006 – 1595". (Spence, 1920, 154)، داستان ژ دوازه تابلویان پیکدهیت، ههروهمان تابلوییک ل سهر شهس پارچهیان هاتینه دابهشکرن. ههروهمان تابلوییک نیزیکی "300" دیران پیکدهیت، ژبلی تابلویا دوماهیکی ژ "150" دیران پیکدهیت. (باقر، 1980، 23). دگهل کارئ ههملکولین و قهکولینین شینواری هندهک پارچهین دی ژ تابلویا داستانا گلگامیش هاتن قهدیتن ل گهلهک دهقر و سهردمی جیواز، نیکهم قهدیتنا داستانا گلگامیش د سهردمی نویدا، دزقریت ژبو سالا "1872ز" پشتی زانای بزماری بی بریتانی "جورج سمیث George Smith" دنافا پهرسنگهها خوداوند نابو و پهرتووکخانهیا شاهئ ناشووری "ناشوور پانیپال 668 – 628 پ.ز" "بهشک ژ چیرۆکا توفانی قهدیتی. د تابلویا یازدئ دا ژ داستانی نهوا هاتی قهدیتن ل "تل قوینجق" گرهمی سهرمکییه ل جهی پایتهختی ناشوور ل نهینهوا. پاشان قهکولینا خو ل سهر نهوی بهشی داستانی بهلافکر. (Smih, 1876, 2). ههروهمان تابلویا دهه نهوا دزقریت ژبو سهردمی بابلیین کهفن هاتیه قهدیتن ل دهقرا "سیپار" شینوارناس "برونو مایسنر" ب دهستخو قه نینات. ههروهمان قهکولهرین نهلمانی ل ناشوور "کهله شمرقات" ل سالا "1914" پارچهیک مهزن قهدیت کو دزقریت ژبو تیکستا تابلویا شهسی، ههروهمان ل سالا "1928 ز" قهکولهرین نهلمانی دوو پارچهین مهزن ل باژیری "ومرکا" قهدیتن کو دزقرن ژبو

نچیرفانی داخواز ژئ دکهت و دبیزتی کورئ من " ل نوروکئ گلگامیش دژیت کس ژ ئهوی ب هیزتر نینه هیزا ئهوی و مکو یا ناویه. دهمنئ ئهوی نچیرقان دچیته نوروکئ و بهرئ خو دته گلگامیش چیروکا ئهوی مرقوئی چولئ یی درنده و رهفتارین سهیر گه هاندینی و دبیزتی" من زه لامهک دیت هیزا ئهوی و مکو یا" ناو" به، گلمهک مهزنه... هند. (باقر، 1980، 40-41)، ل سهر ئهوی پیدقییه نیک ژ ئهوان کچین پسر سگه هئ دگمل خو بیهت و بهرف ئهوی جهی بچیت، ئهوی جهئ ئهنکیدو دگمل گیانه مهران ناقئ لی قه دخوت، داکو ئهوی کچه ئهوی سهردا بیهت. گلگامیش ل سهر داخوازا یا ئهوی رازیدبیت و کچه کئ دهنیریت. (Thompson, 1928, 8)، دما ئهنکیدوئوئو کچی دبیت دکه قیته د ئه قینا ئهوی دا، پستی بورینا حهفت روژان، ئهنکیدو دگمل ئهوی دمینیت. بو ئهنکیدوی باس ل مهزناهییا باژیرئ و مرکا و خوشییین ئهوی و مالا پیرورژ جهئ " ناوئی و عشتارئ دکهت. باس ل هیزا گلگامیش و نافودنگییا وئ دکهت، ئهوی ئهنکیدو دهستبهردارئ ویرهکیا خو به، گلگامیشی حهژیکرنا خو ل دهف خوداوند شه ممش، ناو، نیلیل و ئهیا بهرقره هترکریبه، بهری کو ئهنکیدو ژ بلنداهی بهیته خواری، گلگامیش خونه کئ دبیت و بو دایکا خو نینسون قه دگکیرت: دهیکا من ستیرین ئاسمانی ل دوز من بوون، و مکو هیزا ئاسمانی بهر دوام ل سهر من دکهت، من همولدا هملگرم بهلی گلمهک ب هیز بو... هند. (Foster, 2019, 8-10).

پستی رازیبونا ئهنکیدوی بهرف باژیری و مرکا دچیت. (Mitche, 2004, 17-18)، ل ویرئ دگه هیهته دیدارا گلگامیشی، همر نیک ژ ئهوان هیزا خو بو بی بهرامبهر دیار دکهت، بابته دناقبهر ئهواندا ب هه قالینی ب دو ماهیک دهیت و همر نیک ژ ئهوان سیند بو نیک دخون و دوپات دکهن کو دئ هه قالینا خویا ههتا ههتا پاریزن و ب ئهوی رهنگی پشکا نیکئ ژ ئهفسانئ ب دو ماهیک دهیت. روودانا دووئ ئهوا گریدای ب سهرکیشیا گلگامیش و ئهنکیدوی فه، چونو ئهوان بهرف کوشتنا خوداوند " حواوا" خودانئ هه ناسهیا ئاگری، یان ژئ د کوپیا ئاشوریدا ناقئ ئهوی هاتیه ب " خومبابا" کو ئارمانجا ئهوان ژ ئهوی چهنئ، همر و مکو گلگامیش دبیزته ئهنکیدوی" ئهم دئ هه موو خرابیان ل سهر روویئ ئهردی راکهین"، د ئهوی ئهفسانه ییدا، ئهنکیدو رولئ زیره قانئ دارستانین " ئورز" دگکیریت، و بهر دوام همولدهت هه قالی خو رازیبکهت و ئهوان پرورژین مهترسیدار بجهه ئینیت، بهلی گلگامیش رژدبوو ل سهر بجه ئینانا ئهوان، پستی خه باهکا مزین و ب هاریکاریا خوداوندان ئهوان شییا " حواوا" بکوژن و سهرئ ئهوی ژئقه بکهن ب نهگه رئ ئهوی روودانا گرنگ دارستانا دارین ئورز هاته سالو خدان و مکو مالا خوداوند " ئیرینی Irimi" کو ناقئ دووئ یی خوداوند عشتارئ بو. ئهوی روودانه گریدایه ب روودانین بهین بین ئهفسانئ. (49- Hook, 1963, 52)، ژ ئهوان رویدانان مهزناهییا ئاسمانی د هزروربیرین عیراقیین که قندا دیاربوو، ژبهر کو ئهوان و هسان هزردرکر ئاسمان جهئ هیز و دادپهروهرینییه، لهورا خه لکئ باژیرئ و مرکا داخواز ژ خوداوندئ ئاسمانی کر بهرامبهر زوردارییا گلگامیشی ب راهوستیت، ب فهرمانا خوداوند ناوئی، خوداوند ئارورو ئهنکیدو ئافراند. ئانکو ناوئی ژیدهرئ هیزا ئافراندنئ بوویه. ههروهمان ژبو ژناقبرنا ئهنکیدو بابئ نچیرفانی، کورئ خو ناگه هدار دکهت بهرف و مرکا بچیت و پهسنا هیزا گلگامیشی دکهت و بهراومرد دکهت ب هیزا

ئهو فهله کناسهک بوو و مکو زه لامئ نایینی کاردکر د نیک ژ پسر سگه هین باژیرئ بابل، ئانکو دیروکا نفیسینا داستانی ب کوپیا دو ماهیکئ دز قریب بو پستی مرنا گلگامیشی ب نیزیکی" 2450 پ. ز. "(حنون، 2006، 18-19)، ئهوین کو و مرگیرانین داستانا گلگامیش بخوفه دگرت ژبو زمانین ساخ هژمارا ئهوان سیزده زمان بوون، کو ژ سهیو ههشت ژیدهران پیکدهات. ههروهمان ئهوا کو گریدای ب و مرگیرانین عمره بی، چ و مرگیرانین تاییهت ب داستانیقه پیدانه بوون تنئ ئهوی و مرگیرانه بوون ژ زمانئ بیانی هاتین و مرگیران. ههروهمان گرنگترین و مرگیرانا زمانئ عمره بی بین تیکستئ داستانا گلگامیشی، بین " طه باقر" ههروهمان " سامی سه عید احمد"، پستی " طه باقر" ب هه قیه مشی دگمل " به شیر فرنیس" و مرگیرانا عمره بی یا نیکئ به لاقیووی د گوڤارا سومر دا. (باقر، 1950، 8-42)، د وارئ دیروک و ویزهیا دولا دووربیاراندا گلگامیش نیک ژ ناقدارترین شاهین سومر بیان بوو. هه موو به لگه مین نفیسین و شوینواری ئهوی چهنئ پشتراست دکهن، کو گلگامیش نیک ژ میرین باژیرین سومر بیان " و مرکا" بوو. ل دهو روبرین سالین " 2700 پ. ز." ژیا به. (Chadwick, 2008, 100)، کو د لیستا شاهین " و مرکا" دا شاهئ پینجئ بوو. بو مائئ سه د و بیست و شهس سالان دهسته ه لاتکریبه. (احمد، 1997، 37)، ته مو رئ ئه قئ داستانی دبنه رده علمانییه، باس ل مرقوف و سروشت، ئه قینی و سهرگه می و هه قالینی و شه ری دکهت. هه قریکا پالومانان بو گهورینا چاره نفیسی دو ماهیکئ و فیربوونا نه نینیا نه مرین ژ پالومانیا توفانا مزین. (Pritchard, 1969, 72).

ئهفسانه دهستپیدکهت ژ سالو خدان هیزا گلگامیشی و سالو خه تین ئهوی بین پالوهوانی، خوداوندنا ئهوی ب شتومیه کئ و مسا ئافراندبوو کو چاف نه ترسبوو، خوداوند شه ممش جوانی دابوویئ و خوداوند ئهد " خوداوندئ هه وای و باران و باروقه یان" هیز دابوویئ و هاتیه گوتن سئ چاریکین ئهوی خوداوندن و سئ چاریکین دی مرقوئ. (George, 1999, 4-5)، دایکا گلگامیشی خوداوند نینسون بووم هه قریکا لوگالیاندا بوو. کو بابئ ئهوی د لیستا شاهن دا ب ناقئ " لالا" هاتبوو، کو ناقئ جورمهک نه جه یان بوو ل باژیرئ نوروک کاهنی سه یان بوو. (الجورانی، 1998، 42)، گلگامیشی ب توندترین شیوه خه لکئ و مرکا بریقه دبهر، چینا خانه دانان ل باژیرئ و مرکا گازندا خو بو خوداوندئ ئاسمانی ناوئی برن و گوتن، ئهوی گلگامیش ئهوی کو پیدقئ بوو ببیت شقان دناف ملله ئئ خودا، یی بویه کهسهک زوردار و سهرداچوی و داخواز ژ خوداوندان کرن، بوونه و مره مکئ و مکو گلگامیشی ب نافرین، داکو هیزا خو بو دیار بکهت و ب ئهوی رهنگی بشین ب ئاشتیانه بژین، دهمنئ " ناوئی" گو ه ل گازندا ئهوان بووی، گازی خوداوند " ئارورو" کر و گوئئ " ئهوی ئارورو نوکه کهسهک دی ب نافرینه داکو ببیته هه قریکئ ئهوی و ئورک ژئ بشیت ئارامییی ببینیت" دما ئارورو گو ه ل ئهوی چهنئ بووی وینه یئ " ناوئی" د دلئ خودا کیشا و ئهنکیدو ژ ئاخئ نافراند. (George, 1999, 4-5)، دهمنئ نچیرفانهک ئهنکیدوی دبینیت ژ ترسا رهنگئ وی زه ربوو، ترسئ دلئ ئهوی گرت گوته بابئ خو، من زه لامهک دیت ژ چیا بی دهاته خواری، ئهوی ژ هه موو کهسین ل وه لاتی ب هیزتره، هیزا ئهوی و مکو یا ناوویه، ئهوی چالین من تزی دکهت و تورین من ژناق دبهت و گیانه مومرین کوقئ ژ دهستی من رزگار دکهت. (مکاوئی، 2003، 88-89)، ل ئهوی دهمنی بابئ

خوداومند نانۆ. نانکو دیار بوو نانۆ ژیدمرئ هیژئ یه لهوران هیژا گلگامیشی بهراومرد کریمه ب هیژا نانۆی. مهنانهییا خوداومندئ ئاسمانی نانۆ پتر دیار بوو، دهما کو ئهوی لهشفروشی گوته ئهنگیدوی حمژیکرنا گلگامیشی ل دهف نانۆی بهرفره هتر بوویه. ئه چهنده ژئ دهینه ئهوی رامانی ب دهسئفه هینانا حمژیکرنا خوداومند نانۆی کارهکی ب ساناهی نینه، کو تو ئاسمانی ژخو رازیبهکی. ههروسان د ئهوان رووداناندا دهما کو گلگامیش خهونئ دببنت، مهنانهی و هیژئ بهراومرد دکمت ب ئاسمانی کو دببئته دایکا خو نینسونئ، ستیرین ئاسمانی ل دور من بوون، وکو هیژا ئاسمانی بهردوام ل سهر من دکهفت، من ههولدا ههلمگرم بهلی گهلمک ب هیژ بوو. ژ ئهوی چهنده دیار دببنت کو هیژا ئاسمانی گهلمک مهنانه و شیانین بهرسینگر تئا ئهوی هیژئ کارهک ب ساناهی نینه. ل دهمئ گلگامیش ب سهرکهفتی دزقریت، جلین پاقر دکمه بهر خو و تاجا خو دانیه سهر سهرئ خو، ژ دویره خوداومند عشتار بهرئ خو دهئ و دکهفته د ئهفینا ئهوی دا ب ئهگهرئ جادوگهرییا جوانیا ئهوی بزاقان دکمت ئهوی رازیبهکمت ببیته خومشقیئ ئهوی. (جورج، 2015، 89). گلگامیش ل سهر داخوایا ئهوی رازی ناببنت و ب چاچهکی کیم بهرئ خو دهته ئهوی و بیرا وئ ل ئهوی چارمنقیسی رهش دئینبنت ئهوی کو خوشتیفین وئ بین بهرئ توش بووین. (حسن، 2008، 156)، ئه چهنده دببته ئهگهرئ تورهبوونا عشتارئ ژ بهر ئهوی چهنده خوداومند عشتار ب تورهی و بیزاری فه بهرهف ئاسمانا چوو و بهرئ خو دا بابئ خو نانۆی، خوداومندئ ئاسمانی و دهست ب گریانی دکمت و دببئتی گلگامیشی سفکاتی ب من کریمه. (Pritchard, 1969, 84)، نانۆ ههولدهت ئارامبکمت، بهلی عشتار ب ههر بهایهکی ههیبنت داخوای ژ ئهوی دکمت گایهکی ئاسمانی دروستبکمت و ب فریبکمه باژیرئ وهرکا داکو گلگامیشی ژناقبهت و باژیرئ ئهوی ژناقبهت، بهر هروسان عشتاری گهف ل بابئ خو کرن، ئهگهر داخوایا وئ بجه نهئینبنت ئهوی دهرگههئ جیهانا ژیر ئهردی شکینبنت و مریبان ئینبته دهر داکو ساخان بخون. (کریم، 1956، 309)، بهلی خوداومند نانۆی کچا خو ئاگههدار کر کو دروستکرنا گایئ ئاسمانی دئ بته ئهگهر ههفت سألین ههسکسالی ل سهر روویئ ئهردی دروستببنت، و سبب هیژ کو مروف تیدا خواریئ ناببنت و گیانههر ژئ تیدا مینین بی ئالف. لهوران ئهگهر تول سهر گایئ ئاسمانی پیداکری، بلا جوتیارین ئوروکئ ههفت سالان گیایی کومبکمن. خوداومند عشتارئ بابئ خو پشت راستکر کو ئهوی تیرا هندئ خواری ژبو مروفان و گیانههران کومکره. (Foster, 2019, 52-53)، ژ بهر ئهوی چهنده خوداومند نانۆ نهچاربوو داخوایا ئهوی بجهیببنت و گایئ ئاسمانی هاته سهر ئهردی و دهست ب خرابکرنا باژیرئ وهرکا کر و ب سهدان شرفانین باژیری کوشتن. (Jensen, 1906, 19)، دهمئ گلگامیشی وههقالی خو ب ههفرا بهرسینگ گرتتا ئهوی درندهی کری ل دووماهیئ ئهنگیدو شیا کوریا گایئ ئاسمانی بگریت و تاکو گلگامیش بشبنت ب شبرئ خو ئهوی بکوژیت، دهمئ عشتارئ ئهوی چهنده دببنت کا چ ب سهرئ گایئ ئهوی هات گازی گلگامیشی دکمت و دببئتی "دوزه بوته ببنت ئهوی گلگامیش ته ئهز گهلمک شکاندم ب کوشتا گایئ ئاسمانی" ههروسان ئهفسانه دببئتی، دهمئ کو ئهنگیدوی گو ه ل لاقهیا عشتارئ بووی، پی گای ژبچهکر و هاقبته ناچاقین ئهوی وگوت "ئهگهر دهستی من گههشتبانه ته،

کا من چ ب سهرئ گای ئینات دا ب سهرئ ته ژئ نینم و نهز دا ریفیکین وی ب دهستوببنت ههفه گریدهم " ل قیرئ خوداومند کومیوون و بریار ل سهر کوشتتا ئیک ژ ئهوان ههردوو پالئوانان دان، و ههلبیزارتن کهفته سهر ئهنگیدوی. (Spence, 1920, 168, 169، علی، 1991، 51-52). ب ئهوی شیهوی دیار بوو، خوداومند نانۆ و ئینیل بریاردان سزایی بدن ههركهسهکی کو بریارین پیروژ بین خوداومندان بنییکمن، ههروسان خوداومند نانۆ خودان رولهکی سهرمکی بوو، ب بریاردان ل سهر ئافراندا گایئ ئاسمانی، پشتی خوداومند عشتار داخوای ژ هیژ و مهنانهی نانۆی کر. ههروسان نانۆی رولهکی سهرمکی ههجوو ل سهر بریاردان ب مرنا ئیک ژ بکوژین گایئ ئاسمانی و ئهنگیدوی دا. پشتی دهمهکی کورت، ئه نهخوش دکهفت و ل دوماهیکا دوازه روژان دمریت. (Spence, 1920, 168, 169)، سهرمراي نهخوش کهفتا ئهنگیدوی، گلگامیش خو ئاماده دکمت بو ئاخقتئ گهلم ئهنگیدوی و دببئتی، ئهز دئ نوکه چمه دهف نانۆی بابئ خوداومندان و لاقهیا ئهز کهم، ههروسان ئینیلی ژئ، بهلی ئهنگیدو دببئتی ئهوان بریار یادای و لیقنابین، ههقالی من چارمنقیسی من نفیسیه، گهلمک جارن مروف بهری سهردهمی خو دمریت. (Foster, 2019, 57)، ژ روودانین ئهفسانهی دیاردببنت، ژبو پاراستنا کهرامتا خوداومندان. نانۆی گایئ ئاسمانی ل سهر داخوای کچا خو عشتارئ هنارت سهر ئهردی، بهلی ئهز ژیرنهکن کو نانۆ وکو خوداومندهکی ب ژیر و ئاقلهمنده هاته دببنت، ژ بهر کو ئهول دهستیکی رازی نهجوو ژبو هنارتا گایئ ئاسمانی، ژ بهر پهیدابوونا برسبوون و خهلائی، لهوران عشتارئ ئاگههدار دکمت خهلمک و جوتیارین ئوروکئ بو ماوهیئ ههفت سالان بهرهمئ ههلبگریت. تا نانۆ پشت راست نهجووی ژ پاراستنا بهرهمین خواریئ، گایئ ئاسمانا نه هنارته سهر ئهردی. ههروسان پشتی کوشتنا گایئ ئاسمانی ژ لایئ گلگامیش و ئهنگیدوی فه، خوداومند نانۆ، ئینیل و شههش کومیوون ژبو بریاردا ل سهر کوشتتا ئیک ژ ئهوان، شههش رازی نهجوو ل سهر بریاردان ب کوشتتا ئیک ژ ئهوان ههقالن، بهلی نانۆ و ئینیلی بریاردان ب کوشتن و نهخوشکهفتا ئیک ژ ئهوان، ئه بوو ئهنگیدو هاته هلبزارتین. دهما کو ئهنگیدو خهونئ دببنت و نهخوش دکهفت، گلگامیش دببئتی ئهز دئ لاقهیا ئهز بابئ خوداومندان نانۆ کهم. نانۆ ژبلی کو خوداومندهکی ب هیزه، وکو خوداومندهی چارمهسری و لیبورینی ژئ هاتیبه دببنت. ژ ئهوی چهنده دیار بوو نانۆ خودان پیگههکی بلنده دناف کومهلا خوداومندان دا.

4.3 چیرۆکا توفانی

پهیقا توفان د زمانئ سوهمریدا ب "A-MA-URU5" دهنت و دزمانئ بابلیدا "ABUBU" دهنت. توفان ئانکو رابوون و کهفتا ئاقت. ب بورینا دهمئ رامانا ئهوی پهیقا بهرفره هتر بوو. پهیقا "abubu" د زمانئ ئهکهدی دا دهنت ب رامانا ویرانی و هوقایهتی. (لابات، 2004، 308؛ علی، 1975، 17). چیرۆکا توفانی ئیک ژ ئهوان روودانان بوو جههکی بهرچاقت د ویزهیا دولا دووریاراندا ههجوو. مرقایهتی گههاند سهر لیقا نهمانئ، ههروسان ره و ریشالین کویر دناف کهلتورئ دولا دووریاراندا ههجوو. د دهستییکا هزارا دووی پیش زابنی، ب شیهویهکی جودا د ویزهیا دلا دوورووباراندا وکو نهفسانه، تیکستین دیرۆکی، ههتا دناف جادوگهرییدا ب شیهویهکی راستهوخو و نهراستهوخو ئامازه پی هاتبوو کرن.

دکهفیت دهما ههست ب مەترسیا مرنئ دکەت. زوو یان درمگ دئ ئەوی ژناقبەت، لەورا هزر ل ریکەکی دکەت ژ مرنئ رزگاربیست و نەمریی پی بەیتەدان، ل ئەوی دەمی چیرۆکا " ئوتو- ناپیشتیم " باپیری ئەوی دەیتە هزر وی کو ل دەفەرەکا دوور دژیا ب هەر رەنگەکی هەبیت دقیت بچیتە دەف ژبو ئەوی چەندئ نەینیا نەمریی ژئ پرسیاربەکت، بەلئ بەر سەفەکا بی ئومید وەر دگریت ژ لایئ "سابیتو" و دبیزیتە گلگامیشی کەس ژ دەریای دەرباز نەبوویە تئئ پالەوان شەمەشی دەرباز بوویە، دەربازبوون زەحمەتە، ریکەکا ب ئازارە، ئافا مرنئ کورە پستی گەشتنا گلگامیشی بو دەف ئوتو- ناپیشتیم " باس ل ئارمانجا خو دکەت ژ هاتنا خو، کو ئەوژئ نەینیا ب دەستقەهینانا نەمرییە بو هەتا هەتایی. (Rogers, 1926,90)، چیرۆک بی رەوستان دەربازی تابلویا یازدئ دبیت، گلگامیش گو هەداریا گوتنن بلند ژ باپیری خو دکەت، پاشان گلگامیش دبیزت، ئەز تە دبیم ئوتو- ناپیشتیم وینەیی تە نە جودایە ژمن، تو وەکو منی چاوا تە خو گەهاندە جقاتا خوداومندان. (Spence, 1920,173)، ئوتونا پشتیم بو باس ل توفانا مەزن دکەت، خوداومندان توفان هەنارت، رەگزی مرقان زیدبوو، دەنگ و گازاندین ئەوان خوداومند تور مکر. هەر چەندە پستی دوو هەولان ژبو کیمبونا هژمارا خەلکی ئەردی ب نەخوشیی و برسبوونی هاتە دان، بەلئ ژ لایئ خوداومند ئەنکی " ئەیا" خوداومندئ زانا هاتە ژ نافرین. (Foster, 2019,87)، ئوتونا پشتم دەست ب فەگیزانی دکەت " بەیلە ئەز بو تە نەینیبەکا فەشارتی ئاشکەرا بکەم ئەی گلگامیش، ئەز دئ تە ناگەهەدارکەم ژ نەینیبەکا خوداومندان، باژیری شوروپاک، ئەوی کو تو باش دزانی کو دکەفیتە بەر لبقا روبرای فورائی، ئەو باژیری کەفخ خوداومند رۆژەکی ژ رۆژان لئ دژیان. ل ئەوی دەمی خوداومندین مەزن بریار یا دای توفانەکی ب سەر مرقان دابین. بابئ ئەوان ئاتوی سویند خوار و دەمان دەمدا راورژکاری ئەوان بی زیرەک ئینلیلی ژئ و باوەرینکرییی ئەوان نینورتای و ئەوی دبن فەرمانا ئەوان دا. (Geroge, 1999,88-89)، شاهزادە ئەیا ژئ سویند دگەل ئەوان خوار کو پلانا خوداومندان ئاشکەرا نەکت، بەلئ پستی ئەوی چەندئ گوتنا ئەوان فەگەهاسە کولکی لەفەنان و گوتئ ئەوی کولکی لەفەنان ئەی دیوار باش گو هئ خو بدە من ئەی کولکی لەفەنان تیبگەهە ئەی دیوارو ئەی زەلام " شروپاک " ئەی کورئ ئوبارا توتو خانیی خو وێرانیکە و گەشتیبەکی دروست بکە. ئیدی ئەشئ ل سەر ئەردئ هەشک بژی چونکی خوداومند حەز ناکەن و پینشینا بارانەکا زور دکەت... هتد. (Jensen, 1906,40-41)، ب ئەوی شیوەی پینگەهئ خوداومند ئاتو دناق کومەلا خوداومندان دیاردبیت ل ئەوی دەمی خوداومندان بریار اتوفانی یا دای، ئەوان دانوستاندن دگەل خوداومند ئاتوی کر، ئانکو دیاردبیت ل ئەوی دەمی خوداومند بریار ل سەر تەشتەکی نادەن، بی شیرمەت و رازیبوونا خوداومند ئاتوی. (Spence, 1920,175)، ژ روودانن داستانئ دیاردبیت هەتا خوداومند بخو ژئ رەفین ئاسمانی ژبەر گرانی توفانی، هەروەکو هاتی" ل ئەوی دەمی خوداومند ژ توفانی ترسیان و رەفین چوونە ئاسمانان و دگریان ژبەر پشکداریکرنا وان د ژناقیرنا مرقایهتی، بو شەش رۆژ و شەفان توفان بەردەوامبوو و درۆژا حەفتئ دا توفان رەوشتیا. (جمیل، 1972، 92)، دەما ئینلیلی گەشتی گەلەک ژ خوداومندان تورە بوو، ژبەر نەدقی کەس ژ توفانی رزگاربیست.

(Wasserman, 2020,1)، هەروەسان نیزیکیبوونەکا مەزن هەبوو دناقبەرا روودانن توفانی و ئەوان توفانن هاتینە گوتن د چیرۆکین مللەتین کەفندا. (باقر، 1976، 173)، سەبارەت ژبەرین سەر مکیین بزماری دەربارە توفانی، لیستا شاهین سۆمەریانن کو ئەو لیستە ژ بەلگەنامین دیروکی بین گرنگن ئەوین کو باس ل توفانی کرین. ئەو لیستە ناقین پاشایان ل وەلاتئ دولا دووربیاران ژ سەردەمین کەفخ تا سەردەمی " بنەمالا ئیسین 2020 – 1790 پ.ز " بخو فەدگربیت، نفیسەزین لیستا پاشایین سۆمەری دەستبیکئی دا ب گوتنا " پاشایەتی ژ هاتە خوارا ئاسمانا " دەستبیکەت. پاشان دبیزت کو پاشایەتی ل پینچ باژیران جیگیربوو: وەکو باژیری ئەریدوو، بادتبیر " دکەفیتە دناقەرا باژیری شەنرا و سنکرە و دنهادا ب تل المدینە دەیتە ناسکر. " لارک " دکەفیتە نافا شوینوارین تل اللحم ل باژیری ناسریه، کو بیست و دوو میل ل باکووری رۆژ ناقین باژیری ئیسین. " سپیار و شوروپاک. (مکای، 1952، 28-87)، پستی ئەوی چەندئ توفان روویا، دووبارە پاشایەتی ژ ئاسمانی هاتە خوار ل باژیری کیش " تلول النغره یا نوکە کو نیزیکی بیست کیلومەتران ل رۆژەلاتا بابله" ب ئەوی شیوەی دیاردبیت توفان ئیک ژ روودانن گرنگبوو، کو دیروکنفین کەفخ ل وەلاتئ دوو لادوورباران گرنگی پیدایە، تا ئەوی رادە ئەوان بنەمالین خو دابەشکرن ژبو بنەمالین بەری توفانی و بنەمالین پستی توفانی. (Jacobsen, 1939,58)؛ علی، 1975، 18-19)، چیرۆکا توفانی دگەلەک تیکستین کەفندا ئامازە پیتەیتەدان وەکو د ئەفسانەیا گلگامیشدا هاتیە گوتن کو "ئوتو – ناپیشتیم Ut-Napishtim" فارمانئ توفانیە ژ لایئ خوداومندان قە هاتیو ناگەهەدارکرن دەربارە توفانی و فەرمان پی هاتیەدان کو گەشتیبەکی دروستبەکت خو و مالباتا خو و هەموو جورین گیانەومەران رزگار بکەت. هەروەسان د ئەفسانەیا " ئەترخاسیس Atra-Hasis " دا هاتیە گوتن کو خوداومندئ مەزن ئینلیل بریار یا دای مرقایهتی ب توفانەکی ژناقبەت، لئ خوداومند ئەنکی ئەترخاسیس ناگەهەدار دکەت و فیری چیکرنا گەشتیبی دکەت. هەروەسان د تیکستەکا سۆمەریدا ژئ ب نافئ " توفانا زیوسیدار Ziusudra " دەیتە ناسکر، هەژئ گوتئ یە، تیکستئ رەسەن ژ روودانا توفانی تیکستئ سۆمەریه، ئەو تیکستین کو ب توفانی قە مژوبلیوینە پیکدەیت ژ: تابلویا یازدئ ژ داستانا گلگامیش ب زمانئ بابلی، چیرۆکا " زیوسودرا " Ziusudra " ب زمانئ سۆمەری، چیرۆکا " ئەترخاسیس " Atra – Hasis " ب زمانئ بابلی. (باقر، 1976، 173)، بریارا خوداومندان ژبو ئینانا توفانی و ژناقیرنا مرقان هات، پستی هەموو پلانیت ئەوان بین بەری سەرئەکەفتین. ئەو بریارە پەموندی ب ژیان مرق و گەردوونی قە هەبوو. خوداومندان بریاردا ببیتە ئەگەرئ ژناقچوونا مرقایهتی. (George, 1999,88). ئەخومەنی خوداومندان و خوداومند ئاتوی رولەکی مەزن هەبوو د بریاردان ل سەر توفانی. هەروەسان ئاتوی دناق خوداومنداندا هاریکار بوو ژبو هینانا کارەساتین مەزن وەک، نەخووشی، هەشکەسالی و توفانی. هەروەسان وەک سەرۆکی خوداومندان کومبوون ب ئەوان دکر، ژبو لیکگوارتننا هزر و بیران و دانانا پلانا و بەلافکرنا بەرپرسیاران. (علی، 1975، 31).

1. ناسمان د چیرۆکا توفانا گلگامیشی دا

د کوپیا بابلیدا زەلامئ توفانی " ئوتو – ناپیشتیم " بوو، ژبەر کو پستی ژ دەستدانا ئەنکیدوی زیانەک مەزن ب گلگامیشی

روژ لی ههلات "Leick, 1992, 63-64".
 (Karamer, 1961, 98)، هس و مکو د تیکستیدا هاتییه: "نمز داخواز ژته دکمه ب مهنه ناهیا ناسمان و نهمردی خوارئ، نمز لاقایا دگه نهم نانوئ و نینلیل ب ناسمانی و نهمردی خوارئ، گیانه مهن هاتییه دهر یخستن و کومقهبوون ژ نهمردی، هس و مهن پاشان "زیو سودرا" بهرامبهر نانوئ و نینلیل کورنوشکر. نهمردی کو زیانا نهمردی پینشکیشکری و مکو خوداوندان. هس و مهن زیو سودرا نقشه مرقایهتییه ژ نهمانی رزگار کر، ژ بهر نهمردی مه نهمردی دکمه نناق دهریای دال روژ ههلاتی ناکجی کر ل نهمردی دلمونی. (Karamer, 1961, 98)، ب نهمردی شیوهی دیار دبیت جوداهیهکا مهن دنایهرا توفانا سؤمهری و توفانا گلگامیشی دا نهمبوو، هس چهنده توفانا سؤمهری کهفتنره ژ توفانا گلگامیشی کو ب زمانئ سؤمهری هاتییه نفیساندن، نافی قارمانئ توفانی زیو سودرا بوو، هس و مهن توفانا گلگامیشی ب زمانئ نهمکدی هاتییه نفیساند و نافی قارمانئ چیرۆکی ئوتونابیشتم بوو. توفانا سؤمهری تابلویئ نهمردی شکهستینه بومه گلهک باس ل روودانین توفانی ناکمه، تنئ دیار دکمه کو خوداوندان بریار دایه مرقایهتییه ژ نناقبهن، پستی نهمردی چهنده تابلو دهنه شکاندن، و پاشان تیکست روهن دبیت بومه دیار دبیت کو توفانا روودای و زیو سودرا ژئ رزگار بوویه. بهلی د توفانا گلگامیش دا ب تهمامی باس ل روودانا توفانی هاتییه کرن. هس و مهن "سامویل نوح کریم" نامازه ب نهمردی چهنده دکمه د فهگیرانا سؤمهری دا زیو سیدورا و مکو پاشایهکی خودانومند پهرست دهاته دیتین. د فهگیرانا بابلی دا ئوتونابیشتمی نهمردی سالوخته ل دهف نهمبوون. د نهمفاسانیا سؤمهریدا توفان ههفت روژ و ههفت شهقان فهکیشا، نهمردی د فهگیرانا بابلیدا شهش روژ و ههفت شهقان فهکیشا. (کریم، 1956، 318).

3. ناسمان د چیرۆکا توفانا نهمترخاسیس دا

چیرۆکا سییی دهر بارهی توفانی د نهمفاسانیا نهمترخاسیس دا هاتییه باسکرن، نهمترخاسیس نهمردی زهلامئ مهن مرقایهتی ژ نناقچوونی رزگار کر، کهسایهتییهکا جوان و مهن هسبوو د ویزهیا دولا دوور بریاراندا، ژ بهر کو ژ توفانی رزگار بوویه دگهل همقزینا خو. خوداوندین مهن نهمردی نهمردی (دالی، 1991، 21). نفیسکارین بابلی ب شیوهیهکی راسته رخو دین کار تیکرنا چیرۆکا سؤمهریا توفانی دا مابوون. تنئ هندهک کاریکترین نوی لی زیدمکر د نهمجدا بهر ههممکی نهمردی باش پهیدابوویه. ژمارهکا باش یا تابلوئ تهنه گه هشتینه دستئ مه کو تنیدا بهشین چیرۆکا توفانا بابلی ههنه کو بسپورین زمانین بزمارئ دگوتنئ چیرۆکا نهمترخاسیس. (علی، 1975، 12)، کو ب زمانئ بابلی هاتییه نفیساندن و ژمارا ریزین نهمردی نیزیکی "1300" ریزانه، هس و مهن د هندهک دستننفسین کهفندا بو سهردمئ بابلیین کهفن دزفریت ب نافی "نهمترام خاسیس Atram-hasis"، کو نهمردی ناهه قاهرمانئ چیرۆکییه، کو ژ توفانی رزگار بوویه د داستانا گلگامیشدا ب نافی ئوتو-نابیشتم هاتییه نافکرن. (باقر، 1976، 176)، کهفتنرین تیکست دزفریت ژبو سهردمئ پاشایی بابلی "عمی سادوقا Ammisaduqa" 1702-1682 پ.ز. "نافی نفیسهری یان ژئ کومکهرئ نهمردی "نپیق- ئایا IPIQ-AYA" بوو. (دالی، 1991، 23). دهمفاسانیا نهمترخاسیس دا سئ مزارین سهرمکی دهنه دستننیشانکرن و مکو، نافراندا مرقان ل جهئ خوداوندان ژ بهر سهختی و دژواریا کاری، خهک زیدمبوون و دهنگی نهمردی بلندبوو،

(Rogers, 1926, 97)، ب نهمردی شیوهی رولئ خوداوند نانو دیار بوو کو بی فهران و رازیبوونا نانوئ چ بریار ناهینهدان، نانو رولمکی مهن هسبوو ل سهر بریاردان ب توفانی، هس و مهن دهمارویدانا توفانی خوداوند ژ ترسا توفانی رهفین ناسمانی، ژ بهر کو ناسمان جهمکی پپروزه و نارامه و دیره ژ ترس و هس زیانهکی یه.

2. ناسمان د چیرۆکا توفانا سؤمهری دا

ل دور چیرۆکا توفانی کوییهک ب زمانئ سؤمهری ژئ هاتییه فهدیتن د تابلویهکا تهنهتیدا، کو شهش ستون تنیدا هسبوون. د نناق کومهکا تابلویان ل نیپور "جهئ باژیری نیپور، دنهادا ب نهمردی دهنه ناسکرن، باژیرهک ل کهنارئ روژ ههلاتا رووبارئ فورات هاتییه دروستکرن. نیزیکی سهد و نوت کیلومهران ل باشووری روژ ههلاتا باژیری بهعدایا نوکه یه. هس و مهن نیزیکی سهد و بیست کیلومهران ژ باشووری بابل دویره. ههفت کیلومهران دکمهتیه باکووری روژ ههلاتا باژیری عافاک، زانایئ نینگلیزی لهیارد ل ساللا "1851 ز" بو مامیهکی کورت ل نهمردی باژیری کارکر، پاشان ساللا "1889 ز" نهمریکیان ل زانکویا پینسلفانیا دهست ب هملکولینانکر د مامیهکی کورت دا چهنین شوینوارین جودا جودا هاتنه فهدیتن، و مکو تابلوئ تهنهتی کو ب رینفیس سؤمهری و بابلی هاتبوونه نفیسین. (بصمعی، 1953، 281). "پرانیا نهمردی تابلوئ باس ل روودانین توفانی دکمه. هس و مهن پارچهین دی بین چیرۆکا توفانی نههاتییه فهدیتن. (باقر، 1976، 174-175)، بو جارا ئیکی پروفیسور "پوبل" ل ساللا "1914" نهمردی تابلو بهلاقکر. پستی وی چهنین زانایئ دی فهکولین ل سهر نهمردی تابلوئ نهمجمدان و بهلاقکر، و مکو دکتور سامویل نوح و دکتور سیفل. سهبارمهت دیرۆکا وی دیتنن جودا هسبوون، بوچوونهک دبیزت دیرۆکا نهمردی دزفریت بو ساللا "1600 پ.ز". بو چوونهک دبیزت دیرۆکا وی دزفریت ژبو ساللا "2100" پ.ز. (Karamer, 1961, 97، علی، 1975، 20)، د نهمردی کوییهکا باس ل قهرمانهکی دکمه ب نافی "زیو- سودرا" ب پینشکیهکا پپروزه دستنینهکمهت. هس چهنده دستنیکه تیکستی ب تهمامی ژ نناقچوویه، دبیت باس ل نهمردی خوداوندان دکمه کو گهر دوون نافرانندی و مکو "نانو، نینلیل، نهمکی". دهمکی دا تیکست روهن دبیت کو باس ل دورستبوونا مرقان دکمه و پهیدابوونا پینچ باژیران دکمه و مکو "نهمردی، پاد تبیرا، لارک، شوروپاک و سیپار. پاشان تیکست ژ نناقچیت و ل گهل روهنبوونا تیکستی بومه دهمکهفیت خوداوندان ب نهمردی نه دیار بریارا توفانی دایه. (باقر، 1976، 174-175: السواح، 2024، 66)، پستی خوداوند نهمکی نهمردی ناگه هدار دکمه ژ بریارا خوداوندان بو دروستبوونا توفانی، نهمردی گهشتیهکی دروستدکمه داکو خو ژ مرنئ رزگار بکمهت. پستی نهمردی چهنده باهوز و بارانین مهن دستنینهکمن و توفان ههفت روژ و ههفت شهقان وهلاتی فهکیریت. پستی پیلین توفانی کیمدن، خوداوند ئوتو "شهمش" دهمکهفیت و رووناهییا خو ل سهرانسهری نهمردی بهلاقکمهت "زیو- سودرا" ل بهرامبهر نهمردی دچینه سوحدئ و قوربانیا پینشکیش دکمه. پاشان داستان نامازمیی دهمته کورنوش کرنا پاشایی بهرامبهر هسردو خوداوندان "نانو و نینلیل"، نهمردی زیانا همتا همتا پینشکیشکر نانو نهمردی کر. پاشان کرنه دکومهگهها خوداونداندا و برنه نهمردی "دلمونی" بهحرینا نوکه جهئ کو

6- القطبي، مهند عاشور شناوه، (2000)، **مجمع الآلهة في حضارة بلاد الرافدين في ضوء النصوص البزمارية**، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية الآداب، جامعة بغداد.

7- موسى، مريم عمران، (1996)، **الفكر الديني عند السومريين في ضوء المصادر البزمارية**، رسالة دكتوراه غير منشورة كلية الآداب، جامعة بغداد.

مجلة :

1- ابو زيد، محمود، (1985)، **مشكلات المنهج في التحليل الاجتماعي للأساطير**، مجلة عالم الفكر، المجلد السادس عشر، عدد (3)، الكويت.

2- بصمهجي، فرج، (1953)، **نفر**، مجلة سومر، الجزء الاول، المجلد التاسع، بغداد.

3- باقر، طه، (1946)، **ديانة البابليين والاشوريين**، مجلة سومر، الجزء الاول، المجلد الثاني.

4- باقر، طه، فرنسيس، بشير، (1949)، **الخليقة واصل الوجود قصة الخليقة البابلية (ابنوما ايليش)**، مجلة سومر، الجزء الاول، المجلد الخامس، بغداد.

5- باقر، طه، فرنسيس، بشير، (1950)، **ملحمة كلكامش والطوفان**، مجلة سومر، الجزء الاول مجلد السادس.

6- جميل، فؤاد، (1972)، **الطوفان، في المصادر السومرية، بابلية، لاشورية والعبرية**، مجلة سومر، الجزء الاول والثاني، المجلد الثامن والعشرون، بغداد.

7- الجندي، سمية، (1997)، **الأسطورة في الفكر العربي المعاصر: المدخل إلى عالم ميثولوجيا مستقل**، مجلة المعرفة، عدد 411، وزارة الثقافة السورية.

8- حسن، حامد سرمك، (2008)، **الحب في ملحمة جلجامش**، مجلة القادسية، العددان (3-4)، المجلد 7، جامعة القادسية.

9- الشرفاوي، محمد عبدالرحمن، (2004)، **مفهوم فصل السماء عن الارض في الفكر الديني القديم في مصر و بلاد الرافدين**، دراسات في آثار الوطن العربي المجلد 7 العدد 1، القاهرة.

10- علي، فاضل عبدالوحد، (1975)، **ثم جاء الطوفان**، مجلة سومر، العدد الحادي والثلاثون، بغداد.

11- علي، فاضل عبدالوحد، (1991)، **المعتقدات الدنيوية**، موسوعة الموصل الحضارية، المجلد الأول، دار الكتب - جامعة الموصل، العراق.

فاهكولنين ب زمانن بياني:

1. Cavigneaux, A., & AL-Rawi, F., (2002), **Liturgies Exorcistiques Agraires (Textes de Tell Haddad LX)**, ZA, Chicago.

2. George, A., (2015), **The Gods Isum and Hendursanga: Night Watchmen and Street-Light in Babylonia**, Jnes, London.

3. Langdon, S., (1915), **A Hymn To Enlil With A Theological Redaction**, pp, 27-32.

4. Woods, C., (2004), **The Sun God Tablet of Nabu Apla Idina Revisited**, Jcs, Chicago.

ژيدهرين ب زمانن بياني:

1. Akurgal, Ekrem (2021), **hatti ve hitit uygarlıkları**, 2. baski, Ankara.

2. God Demons and Symbols of Ancient Mesopotamia, London. (2004) Black, J., & Green, A.,).

3. Budge, Wallis, (1921), **The Babylonian Legends of the Creation**, British Museum.

4. First Civilizations Ancient Mesopotamia and Ancient Egypt, London. Chadwick, Robert, (2008),).

5. Eliade, Mircea, (1963), **Myth and Reality**, New York.

6. Foster, Benjamin R., (2019), **The Epic of Gilgamesh**, London.

7. Frayne, D. R., and Stuckey, J. H., (2021), **A Handbook of Gods and Goddesses of the Ancient Near East**, Pennsylvania.

8. George, A., (1999), **The Epic of Gilgamesh**, Oxford .

21- ساكز، هاري، (2024)، **عظمة بابل**، ترجمة: خالد اسعد عيس، غسان سبانو، دار رسلان، سوريا.

22- سليمان، عامر، (1993)، **العراق في التاريخ القديم موجز تاريخ سياسي**، الجزء الاول، ابن الاثير، موصل.

23- سليمان، عامر، (1993)، **العراق في التاريخ القديم موجز تاريخ سياسي**، الجزء الثاني، ابن الاثير، موصل.

24- الشواف، قاسم، (1997)، **ديوان الاساطير سومر و آكاد و آشور**، ج 2، دار الساقى، لبنان.

25- الطعان، عبدالرضا، (1981)، **الفكر السياسي في وادي الرافدين**، دار الخلود للنشر، بيروت.

26- عباس، محمد، (2008)، **أفلاطون والأسطورة**، دار التنوير، بيروت.

27- علي، ختام عدنان، (2018)، **آلهة بابل العظيمة آنو ونركال**، اشوربانيبال للثقافة، بغداد.

28- علي، محمد عبداللطيف محمد، (1977)، **تاريخ العراق القديم حتى نهاية الألف الثالث ق.م**، مكتبة الاسكندرية، القاهرة.

29- علي، فاضل عبدالوحد، (1991)، **عشتار و مأساة تموز**، والنشر الاهالي، سورية.

30- علي، فاضل عبدالوحد، (1996)، **من سومر الى التوراة**، ط 2، سينا للنشر، القاهرة.

31- علي، فاضل عبدالوحد، (1975)، **الطوفان في المصادر البزمارية**، طبع على نفقة رئاسة جامعة بغداد.

32- فيروللو، شارك، (1990)، **أساطير بابل و كنعان**، ترجمة: ماجد خيربك، د.م.

33- فرانكفورت، واخرون، (1980)، **ما قبل الفلسفة**، ترجمة: جيرا ابراهيم جيرا، المؤسسة العربية للدراسات، بيروت.

34- قاشا، الاب سهيل، (2008)، **تاريخ الفكر في العراق القديم**، مكتبة الفكر الجديد، طرابلس.

35- قاشا، الاب سهيل، (2011)، **الحكمة السومرية في العراق القديم**، دار بيسان، بيروت.

36- كريم، صمويل، (1956)، **من الواح سومر**، ترجمة: طه باقر، مكتبة الخانجي، القاهرة.

37- لابات، رينيه، (2004)، **المعتقدات الدينية في بلاد وادي الرافدين**، ترجمة: الاب البيرابونا، منشورات دار نجم المشرق، ط الثانية، بغداد.

38- مبروك، أمل، (د.ت)، **الأسطورة والإيديولوجيا**، ب.م.

39- معدى، الحسيني الحسيني، (2012)، **الاساطير السومرية**، للنشر والتوزيع كنوز. القاهرة.

40- موسكاني، سبتينو، (1986)، **الحضارات السامية القديمة**، ترجمة: السيد يعقوب بكر، دار الرقي، بيروت.

41- نعمة، حسن، (1994)، **موسوعة ميثولوجيا واساطير الشعوب القديمة و معجم ام المعبودات القديمة**، دا الفكر اللبناني، بيروت.

42- النعيمي، عدي عبدالوهاب، (2020)، **الآداب الملحمي في العراق القديم**، آشور باننيال، بغداد.

43- يحيى، اسامة عدنان، (2015)، **الآلهة في رؤية الانسان العراقي القديم دراسة في الاساطير**، اشوربانيبال، بغداد.

رسالة ماجستير:

1- البرواري، حسن أحمد قاسم، (2002)، **رمز الآلهة في منحوتات منطقة بادينان**، رسالة ماجستير غير منشورة كلية الآداب، جامعة صلاح الدين.

2- الحياي، فيحاء مولود، (2016)، **الاساطير والملاحم المنقذة في فنون بلاد الرافدين**، اطروحة دكتوراه غير منشورة، جامعة بغداد.

3- الزبياري، عزيز محمد أمين عزيز، (2015)، **مراسم تنصيب الملوك وترسيم كبار الموظفين والكهنة في العراق القديم من العصر السومري المبكر حتى نهاية العصر الاشوري الحديث**، رسالة دكتوراه غير منشورة، كلية الآثار، جامعة القاهرة.

4- الشاكر، فاتن موفق فاضل علي، (2002)، **رموز اهم الآلهة في العراق القديم**، رسالة ماجستير غير منشورة في تاريخ القديم، جامعة موصل.

5- عبدالرحمن، عبدالملك يونس، (1975)، **عبادة الاله شمش في حضارة وادي الرافدين**، رسالة ماجستير غير منشورة، كلية الآداب، جامعة بغداد.

- Leick, Gwendolyn, (1992), **A Dictionary of Acient Near Eastern Mythology**, London & New York. .22
- Leicek, Gwendolyn, (2010), **Historical Dictionary of Mesopotamia**, London. .23
- Mackenzie, Donald, (1915), **Myths of Babylonian and Assyria**, London. .24
- and Malinowski, Bronislaw, (1948), **Magic, Science Religion and Other Essays**, America. .25
- Mitchell, Stephen, (2004), **Gilgamesh**, New York.. .26
- Cuneiform parallels to the Old Testament**, New York.. .27
- Spence, Lewis, (1920), **Myth Legends of Babylonian Assyria**, London. .28
- The Chaldean Account of Genesis**, Globalgery books. .29
- Smith, George, (1876), **Genesis**, Globalgery books. .29
- Talon, Philippe, (2005), **Enūma Eliš**, Brussels. .30
- Thompson, R Campbell, (1928), **The Epic of Gilgamesh**, Oxford. .31
- Wilson, k, (1977), **The Encycolopadia Myths and legnds of all Nations**, London. .32
- The Food: The Akkadian Sources**, Belgium. .33
- Wasserman, Pathan, (2020), **The Food: The Akkadian Sources**, Belgium. .33
-), **Ancient Near Eastern Texts**, America. .34
- Pritchard, James B. (1934), **Ancient Near Eastern Texts**, America. .34
- Haubold, Johannes, Helle, Sophus, (2025), **Enuma Elish**, Vol I, London. .9
- Heidel, A., (1963), **The Gilgamesh Epic and Old Testament Parallels**, Chicago. .10
- Heidel, A., (1967), **The Babylonian Genesis (B G)**, Chicago.. .11
- Hook, Samuel Henry, (1968), **Middle Eastern mythology**, London. .12
- Jacobsen ,Th, (1939), **The Sumerian Kinglist** , (AS- 11), Chicago . .13
- Jacobsen.T ,(1949), **in Before Philosophy Books** . .14
- Jensen,p,(1906), **Gilgamesh-Epis in der Weltliteratur**, Strasbourg. .15
- Karamer, Samuel Noah, (1961), **Sumerian Mythology**, American. .16
- King, L . W.(1902), **The seven Tablets of Greation** .17
- , Vol .1, London .
- King,L.W,(1899), **Babylonian Religion and Mythology**, London. .18
- Kuiper,K.,(2011), **Mesopotamia The World's Earlis Civilization**, New York. .19
- Lambert , W.G, (1983), **The God Assur , Iraq**, Vol, .20
- London.
- Langdon.M.A,(1923), **The Babylonian Epic of Cretion**.Oxford. .21

السماء في حضارة العراق القديمة

ملخص:

البحوث حول الحضارة العراقية القديمة، لها أهمية كبيرة، لأنها تتمتع بمكانة عالية في العالم القديم، ظهرت الكتابة والزراعة والفكر الديني والنظام الديمقراطي المبكر في العراق القديم لأول مرة... الخ. ظهرت العديدة من الثقافات ما قبل التاريخ، مما أدى إلى تطور حضارتها. أفسح العراقيون القدماء، كدولة ونظام، المجال للظواهر الكونية، لأن الحياة البشرية كانت في البداية مليئة بالمخاطر والكوارث الطبيعية. عاش الإنسان طويلاً، سعى خلاله لمعرفة أصله ومصيره. كان فهمه محدوداً، وملاحظاته منصبية على ما حوله. كان يعتقد بوجود مخلوقات غريبة. هذه المخلوقات تسبب المرض والجوع والخوف أو الموت. خوفاً من الموت والأحداث الخطيرة، لجأ إلى رحمة الآلهة لينال رضاهم. في الفكر العراقي القديم، كانت السماء ذات قيمة عظيمة لأنها كانت مسكن الآلهة ذوي النفوذ، ورمزاً للصعود، ومركزاً للعديد من الأنشطة، ومرتبطة ارتباطاً مباشراً بالآلهة. إن طاعة قرارات آلهة السماء تؤدي إلى البركات، بينما يؤدي عصيانها إلى العقاب، لأنها مصدر العديد من المصائب وسبب الخوف والموت والدمار. ارتبطت الأساطير السومرية والأكادية بمواضيع عديدة، مثل تنظيم الكون، وولادة الآلهة، واللعنة والحب، وتنافس الآلهة، وخططهم، وقداستهم ولعناتهم. كما تناولت أساطير ما بعد الموت، وقصصاً وأعمالاً بطولية. ففي خلق بابل، وقصة جلامش، وقصة الطوفان، لعبت آلهة السماء دوراً كبيراً، وخاصة الإله أنو، لما له من مكانة في وجدان سكان العراق القديم.

الكلمات المفتاحية: السماء، الآلهة أنو، الأساطير، العراق القديم، الفكر.

SKY IN THE CIVILIZATION OF ANCIENT IRAQ

ABSTRACT:

Researches about the ancient civilization of Iraq has a great importance because it carries a high place in an ancient world, as for the first time writing, planting, religious beliefs, and the early democratic system has appeared in ancient Iraq...etc. many cultures appeared before the history which caused its development. Ancient Iraq as a country and a system has looked for cosmic phenomena because human lives were filled with risks and natural disasters. Humans lived for a long time, thus, during their lives they tried to know their origins and destiny. Their understanding was limited and their observations were focused on what was around them. They believed in the existence of strange creatures. These creatures caused illness, hunger, fear, and death. In fear of death and dangerous incidents, they sought refuge in the mercy of gods in order to earn their approval. In beliefs of ancient Iraq, the sky had a crucial importance, because it was the residence of powerful gods, the symbol of rise, a centre of many activities, and was directly connected to gods. Obeying decisions of gods of the sky caused the occurrence of blessings, while disobeying them caused the punishment because it was the source of many disasters, the cause of fear, death, and destructions. The myths of Sumerian and Akkadian were about many subjects, including the organization of the universe, the birth of the gods, the curse and love, the rivalry of the gods, their plans, their holiness, and their curses. They also addressed the life after death, stories, and heroic deeds. In the creation of Babylon, the story of Gilgamesh, and the story of the flood, the sky played an important role, particularly the god Anu because of its position in the minds and hearts of the people of ancient Iraq.

KEYWORDS: The Sky, The God Anu, Myths, Ancient Iraq, And Beliefs.